

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

Факультет іноземної філології та соціальних комунікацій
Кафедра германської філології

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня «магістр»

Спеціальність 035 «Філологія»
Спеціалізація 035.041 «Германські мови та літератури
(переклад включно), перша – англійська»

*Англомовний психологічний дискурс: поліпарадигмальний
лінгвістичний вимір та інноваційні перекладацькі технології*

Допущено до захисту «__» _____ 2024 р.

Зав. каф. германської філології ____ канд. філол. наук, доцент Баранова С.В.

Виконав:
студент групи ПРМ-31
Чернобровченко Сергій Сергійович

Науковий керівник:
канд. філол. наук, доц.
Щигло Лариса Володимирівна

Суми 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ АНГЛОМОВНОГО ПСИХОЛОГІЧНОГО ДИСКУРСУ.....	7
1.1. Психологія як наука та її суспільна функція.....	7
1.2 Терміни та їх класифікація.....	14
1.3 Термінологічна специфіка англomовного психологічного дискурсу.....	31
Висновки до розділу 1.....	41
РОЗДІЛ 2 СЕМАНТИКО-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНОГО ПСИХОЛОГІЧНОГО ДИСКУРСУ	43
2.1 Образні метафори.....	43
2.2 Евфемізми.....	48
2.3 Синонімічні ряди.....	52
2.4 Антонімія як основний спосіб показу протиставлення термінів.....	57
2.5 Омонімія.....	63
2.6 Фразеологічні термінологічні одиниці.....	65
Висновки до розділу 2.....	69
РОЗДІЛ 3 ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ТЕХНІКИ ТА МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО НАВЧАННЯ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНОГО ПСИХОЛОГІЧНОГО ДИСКУРСУ.....	70
3.1 Техніки перекладу психологічної термінології.....	70
3.2 Стратегії навчання перекладу текстів сучасного англomовного психологічного дискурсу.....	84
Висновки до розділу 3.....	89
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	91
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	94
РЕЗЮМЕ (SUMMARY).....	102
ДОДАТОК А.....	108
ДОДАТОК Б.....	109

ВСТУП

Сучасне глобальне інформаційне суспільство створило нове багатомовне середовище спілкування. Міжнародна комунікація стає все більш інтенсивною та динамічною, що особливо актуально для України з огляду на її європейські прагнення. Ця комунікація потребує відповідної мовної та інформаційної підтримки. З науково-технічним прогресом відповідна термінологія швидко розвивається, що вимагає спеціальних професійних знань. Основною функцією професійної мови є забезпечення взаєморозуміння й обміну інформацією та знаннями в межах певної галузі чи дискурсу. Ключовою ознакою терміносистем є їхня когнітивно-комунікативна функція; вони одночасно містять знання та полегшують спілкування. Складність таких систем вимагає дослідження семантики та орфографії термінологічних одиниць на різних рівнях мови. Звідси, вивчення професійної лексики є значним науково-технічним завданням, успішні результати якого значною мірою впливають на ефективність міжнародних зв'язків держави та її місце у світовому поділі праці.

Психологія, як і будь-яка галузь знань, має свою специфічну термінологію. Особам, які починають професійно займатися психологією, важливо розуміти та правильно використовувати цю термінологію. Труднощі у вивченні цих термінів виникають через кілька факторів:

1. У повсякденному мовленні використовується багато психологічних понять, часто з неоднозначним значенням. У науковій психологічній літературі ці слова мають більш точні визначення, що може викликати термінологічну плутанину.

2. У психологічній літературі часто використовуються терміни, похідні від іноземних мов, поширені в будь-якому професійному дискурсі. Їх значення може бути важко розпізнати в конкретних контекстах.

3. В залежності від контексту деякі слова мають різне значення, що є вирішальним для точного розуміння психологічних текстів.

4. Неоднозначність у тлумаченні певних понять призводить до того, що різні автори використовують один і той самий термін із різним значенням.

Фундаментальні питання термінології, пов'язані з теоретичним розумінням термінологічної галузі та її статусу як науки, залишаються тісно пов'язаними з практичними аспектами, такими як розробка та уніфікація концептуальних основ і методів дослідження. Крім того, уточнення метамови для опису термінологічних одиниць, розуміння місця та функції термінів на лексичному рівні мов, а також дослідження взаємодії між загальноновживаною та науковою лексикою є областями, які не були достатньо розроблені. Тому ці теми залишаються дуже актуальними і сьогодні.

З іншого боку, спеціалісти, які належать до різних поколінь, регіонів чи наукових шкіл, нерідко мають відмінні погляди на те чи інше наукове поняття та його словесне позначення. Це призводить до того, що різні фахові словники – навіть академічні – доволі часто подають написання того самого терміна неоднаково. Це вимагає додаткового аналізу лексикографічного матеріалу на первинному, фонетичному, рівні – адже одним із завдань прикладної фонетики є кодифікація правописних норм.

Вивчення англомовного психологічного дискурсу охоплює як лінгвістичні, так і перекладацькі аспекти, відображаючи складну взаємодію між мовою, психологією та перекладознавством. Оскільки психологічні концепції та результати досліджень поширюються у всьому світі, точне використання мови стає вирішальним для забезпечення чіткого спілкування та ефективної передачі знань.

Питання специфіки англомовного дискурсу та способів перекладу різноманітних термінів галузі психології розглядали у своїх працях багато видатних мовознавців, таких як: Д'яков А., Кияк Т., Куделько З., Карабан В., Вакуленко М., Фурт Д., Дмитрук Л., Мацько Л., Лазаренко В. та інші.

Актуальність нашої роботи пояснюється зростанням інтересу до лінгвістичного аналізу фахової термінології, зокрема до вивчення галузевої

термінології та багатоаспектного розгляду становлення, функціонування та систематизації терміносистеми в психології. Виникає потреба в розумінні структурних і семантичних особливостей англomовної термінології в психології, особливо з огляду на велику кількість науково-популярних публікацій, які вимагають точного перекладу для широкої аудиторії. У багатьох випадках українські еквіваленти для англійських термінів не існують, що потребує створення нових перекладів. Тому оволодіння спеціальною термінологією та використання перекладацьких трансформацій є важливими для досягнення адекватного перекладу наукових текстів, що робить переклад термінів критичним фактором загальної точності перекладу.

Об'єктом дослідження є англomовна психологічна термінологія.

Предметом наукового дослідження є лінгвістичні та перекладацькі аспекти англomовного психологічного дискурсу.

Мета цієї роботи є вивчення лінгвістичних характеристик та труднощів перекладу, що притаманні англomовному психологічному дискурсу з урахуванням поліпарадигмального підходу до філологічних досліджень.

Завдання дослідження:

1. Висвітлити теоретичні основи психології як науки, визначити її значення для суспільства та вплив на особистість.
2. Розкрити поняття «термін» на основі аналізу наукових джерел, схарактеризувати процес його утворення та особливості.
3. Проаналізувати семантичні та стилістичні особливості англomовної психологічної фахової мови.
4. Окреслити інноваційні технології перекладу та проаналізувати перекладацькі способи, що релевантні для відтворення термінології англomовного психологічного дискурсу.

Згідно з поставленими завданнями були використані такі **методи дослідження**: лінгвістичне спостереження та порівняння, лексико-семантичний аналіз, метод суцільної вибірки.

Теоретичне значення полягає в комплексному розгляді складних взаємозв'язків між лінгвістичними структурами та практиками перекладу в рамках спеціальної галузі, а саме психології. Загалом це дослідження покращує розуміння того, як психологічні концепції лінгвістично побудовані та як їх можна ефективно перекладати, сприяючи як лінгвістичній теорії, так і практичним методологіям перекладу. Аналізуючи структурні і семантичні особливості англomовної психологічної термінології, виявлено конкретні аспекти, що є критичними для точного перекладу та ефективної комунікації в психології.

Практичне значення. Дослідження має прикладний характер, зокрема, сприяє більш глибокому розумінню того, як психологічні знання будуються, передаються та інтерпретуються різними мовами та культурними контекстами. Результати роботи можуть бути застосованими у процесі підготовки як лінгвістів та перекладачів, так і психологів, що корелює з міждисциплінарним спрямуванням вищої освіти.

Обсяг та структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів й висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел, резюме та двох додатків. Загальний обсяг роботи – 109 сторінок, із них основного тексту – 92 сторінки. Кількість використаних джерел – 70 позицій.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ АНГЛОМОВНОГО ПСИХОЛОГІЧНОГО ДИСКУРСУ

1.1 Психологія як наука та її суспільна функція

Нині навряд чи треба вже когось переконувати, що з розгортанням науково-технічного прогресу, який тягне за собою ускладнення всіх форм суспільного життя, найрізноманітніших видів громадської та професійної діяльності, неухильно підвищується значущість людського фактора. Відповідно зростає потреба людини і суспільства не лише в осягненні законів розвитку зовнішнього, предметного, світу, а й у пізнанні самих себе, власних ресурсів і можливостей, а також тих «закутків» індивідуальної і колективної душі, непізнаність яких може становити потенційні ризики та загрози як для безпеки життєдіяльності самих людей, так і для світу, в якому вони живуть. Особливо нагальною є потреба самопізнання, а відтак і самовдосконалення в суспільствах, до яких належить і сучасне українське, – у тих, котрі переживають так званий перехідний період: прощаються зі своїм тоталітарним минулим, змінюють усталений устрій життя і систему цінностей, прагнуть в історично короткі строки вийти на рівень новітніх цивілізаційних досягнень [1, с. 7].

Сучасний розвиток суспільства, його економічне і культурне життя послідовно розгортається в бік все більшої психологізації, оскільки в центрі подій соціальних змін стає людина. Дані процеси потребують широкого розповсюдження і глибини психологічних знань. Тому основи психологічних знань необхідні кожній сучасній людині в її повсякденному житті та професійній діяльності [2, с. 5].

«Психологія» – слово грецького походження, традиційно прийнятий буквальный переклад якого – «наука про душу» (з гр. “psyche” – душа, “logos” – знання, вчення).

Психологія як наука порівняно молода, оскільки її остаточне оформлення як науки відбулося наприкінці XIX віку. Але ще із стародавніх часів, вже античні філософи та лікарі розглядали психологічні проблеми, шукали відповідь на питання про те, що таке душа та якою є природа людини (зокрема, в епохальному трактаті Аристотеля «Про душу»). Утім, саме поняття «психологія» почало вживатися в університетських та наукових колах в Європі лише в XVI столітті.

Психологія це:

1. Наука, що вивчає факти, закономірності й механізми психіки.
2. Наука, що вивчає процеси активного відображення людиною Дійсності в формі відчуттів, сприймань, мислення, почуттів та інших процесів і явищ психіки.
3. Наука про закони, закономірності й механізми функціонування психіки як особливої форми життєдіяльності тварин та людини.

У системі всіх наук психологія займає особливе місце, оскільки:

1. Це наука, яка досліджує феномени та явища внутрішнього, психічного життя, які мають значну кількість суб'єктивних форм прояву (відчуття, образи, ідеї, думки, ява, увага, емоції, почуття, здібності, темперамент, характер і ін.), що свідчить про поліпредметність психологічного дослідження.
2. Це наука про найскладніші явища, які відомі людству: психіка як властивість кори головного мозку відображати навколишній світ та механізм її функціонування як носія психіки – це найскладніший за своєю психофізіологічною будовою та закономірностям діяльності організм і механізм, більшість закономірностей функціонування якого ще не повністю досліджені вченими.

3. В психологічній науці зливаються об'єкт і суб'єкт пізнання, що відображене, наприклад, в самосвідомості людини: досліджуючи психічні явища, людина може їх досліджувати на прикладі особистих феноменів і спрямовувати наукове дослідження на саму себе, що викликає певні труднощі об'єктивного дослідження суб'єктивних явищ («як пізнати те, що саме виступає об'єктом пізнання?») – основне питання, яке стоїть перед психологічною наукою), крім того, певні сторони об'єкта психологічного дослідження принципово невидимі: психічне як предмет наукового дослідження вкрай важко зробити об'єктом безпосереднього емпіричного вивчення (душа як і психіка емпірично невловимі, тому психологія шукає інші об'єкти дослідження і через їх емпіричне дослідження робить висновки про закономірності і механізми психічної реальності).

4. Специфіка психології полягає в тому, що вона має унікальні практичні наслідки, оскільки дослідження особливостей психіки людини не є самоціллю, а є необхідним етапом для подальшої роботи, а саме здійснення впливу з метою корекції, удосконалення, перетворення окремих її аспектів, тому психологія не тільки констатує, досліджує, а й перетворює та корегує наука: вивчаючи психічні явища, психологія намагається на них впливати – навчитися впливати на психічні явища (свої та іншої людини) – завдання не менш, а може й більш грандіозне, ніж дослідження космоса та політ у космос людини. Психологія напрацювала значний арсенал методів, прийомів та технік впливу на психічні явища з метою їх зміни, перетворення [2 с. 6–7].

Розглянемо загальні етапи розвитку психології:

До часів Вундта В. і Джеймса В. питання про розум розглядалися філософами. Однак і Вундт В., і Джеймс В. допомогли створити психологію як окрему наукову дисципліну. Вундт В. був структуралістом, а це означало, що він вважав, що наш когнітивний досвід найкраще зрозуміти, якщо розбити цей досвід на складові частини. Він вважав, що це найкраще досягається шляхом самоаналізу.

Джеймс В. був першим американським психологом і прихильником функціоналізму. Ця конкретна перспектива зосереджувалася на тому, як розумова діяльність служила адаптивною реакцією організму на навколишнє середовище. Як і Вундт В., Джеймс В. також покладався на самоаналіз; однак його дослідницький підхід також містив більш об'єктивні показники. Фрейд З. вважав, що розуміння несвідомого є надзвичайно важливим для розуміння свідомої поведінки. Особливо це стосувалося людей, яких він бачив, які страждали різними істеріями та неврозами. Фрейд З. покладався на аналіз сновидінь, обмовки та вільні асоціації як засоби доступу до несвідомого. Психоаналітична теорія залишалася домінуючою силою в клінічній психології протягом кількох десятиліть. Гештальтпсихологія мала великий вплив у Європі. Гештальтпсихологія має цілісний погляд на людину та її досвід. Коли нацисти прийшли до влади в Німеччині, Вертхаймер М., Коффка К. та Келер В. емігрували до Сполучених Штатів. Хоча вони залишили свої лабораторії та свої дослідження позаду, вони познайомили Америку з гештальт-ідеями. Деякі з принципів гештальтпсихології все ще дуже впливові на дослідження відчуттів і сприйняття.

Однією з найвпливовіших шкіл думки в історії психології був біхевіоризм. Біхевіоризм зосереджувався на тому, щоб зробити психологію об'єктивною наукою, вивчаючи явну поведінку та применшуючи важливість неспостережуваних психічних процесів. Уотсона Дж. часто вважають батьком біхевіоризму, а внесок Скіннера Б. в наше розуміння принципів оперантного обумовлення не можна недооцінювати.

Оскільки біхевіоризм і психоаналітична теорія оволоділи багатьма аспектами психології, деякі почали незадовольнятися психологічною картиною людської природи. Таким чином, гуманістичний рух у психології почав закріплюватися. Гуманізм зосереджується на потенціалі всіх людей для добра. І Маслоу, і Роджерс мали вплив на формування гуманістичної психології. Протягом 1950-х років ландшафт психології почав змінюватися. Наука про

поведінку почала повертатися до своїх коренів, зосереджуючись на психічних процесах. Цьому переходу сприяла поява неврології та інформатики. Зрештою відбулася когнітивна революція, і люди усвідомили, що пізнання має вирішальне значення для справжньої оцінки та розуміння поведінки.

Сучасна психологія – це різноманітна сфера, на яку впливають усі історичні перспективи, описані в попередньому розділі. Відображенням різноманітності дисципліни є різноманіття, яке спостерігається в Американській психологічній асоціації (АПА). АПА є професійною організацією, що представляє психологів у Сполучених Штатах. АПА є найбільшою організацією психологів у світі, її місія полягає в просуванні та поширенні психологічних знань для кращого життя людей [40, с. 31–32].

Лазаренко В. зі співавторами зазначають такі основні завдання психології:

1. Якісне дослідження психічних явищ.
2. Визначення інформативних методів діагностики та психокорекції;
3. Вивчення впливу соціальної дійсності на психіку людини, міжособистісні та міжгрупові взаємини.
4. Виявлення індивідуальних особливостей, закономірностей та шляхів формування особистості в сучасних умовах.
5. Дослідження психологічних умов професійної діяльності, встановлення закономірностей динаміки працездатності.
6. Визначення заходів та засобів психологічного забезпечення професійної діяльності.
7. Визначення психологічних засобів впливу на особистість, колектив;
8. Підвищення ефективності управління в різних сферах суспільства, розкриття впливу особистості керівника та його стилю керівництва на підлеглих та колектив.
9. Розробка та впровадження психологічних методів саморегулювання людиною психічних станів, які виникають у небезпечних та інших (стресових)

ситуаціях, запобігання психічним станам, які знижують ефективність діяльності людини та їхнє подолання.

10. Підвищення ролі психології в підтриманні правопорядку, організованості, психічного здоров'я та добробуту громадян.

11. Сприяння планомірному впровадженню психологічних знань в практику життєдіяльності людей [2, с. 22].

Наука психології включає різноманітні галузі, унаочненням яких слугують додатки А та Б.

Об'єктом вивчення психології є найскладніша сфера життєдіяльності людини – психіка, що розкривають її внутрішній світ.

На сучасному етапі розвитку психологічної науки предмет психології визначають по-різному. Розглянемо деякі сучасні погляди на його розуміння:

1. Предмет психології визначають як індивідуальний світ «Я» людини, оскільки «світ» – це вже не проста сукупність психічних явищ, а щось цілісне, що постає як самостійне утворення. Власне, в цьому визначенні підкреслено єдність усіх психічних явищ, об'єднаних у «Я» людини.

2. Вважають, що предметом психології є людина як суб'єкт психіки. У цьому визначенні поняття суб'єкта означає визначальну роль активності людини в самостворенні, самовизначенні в психічному розвитку. Тут біологічне та соціальне є не причинами, які формують людину, а тільки умовами її самостворення.

3. Часто предметом психології вважають психічну реальність як таку. Психічні явища відрізняються від фізичних тим, що їх можна пізнавати лише через внутрішній досвід, сприймати безпосередньо лише особою, яка їх переживає, і їм не властива просторова протяжність, а аргументи на користь їх існування включають психофізичні, психохімічні, психофізіологічні, психосоматичні та психосоціальні докази.

4. Предметом психології є конкретні факти психічного життя, які характеризують якісно і кількісно. Досліджуючи сприйняття, психологія

встановила, що образ предмета зберігає відносну постійність за змінних умов, наприклад, сторінка здається білою при різному освітленні, що є якісною характеристикою психологічного факту, тоді як гострота зору є кількісною характеристикою.

6. Предметом психології, окрім психологічних фактів, є також психологічні закони. Наукова психологія не може обмежуватися описом психічних фактів; вона повинна пояснювати їх, розкриваючи закони, яким підпорядковані ці явища.

7. Предметом психології є закономірні зв'язки людини з природним і соціокультурним світом, які проявляються у чуттєвих і розумових образах, мотивах, діях, переживаннях, а також у властивостях особистості. Психічна організація людини якісно відрізняється від біологічних форм, і лише соціокультурний спосіб життя породжує свідомість [3 с. 54–57].

Отже, ми з'ясували, що галузь психології охоплює широкий спектр явищ, включаючи психологічні факти, закони та невід'ємні зв'язки між індивідами та їх природним і соціальним середовищем. Досліджуючи ці аспекти за допомогою різних методологій, психологія прагне пояснити основні принципи, які керують людською поведінкою та розумовими процесами.

Ми дослідили, що з розвитком науково-технічного прогресу та ускладненням суспільного життя значущість людського фактора неухильно зростає. Це збільшує потребу в самопізнанні та самовдосконаленні, особливо для суспільств у перехідний період, тому роль психології в людському житті, як в повсякденному так і професійному, відіграє значну роль.

Психологія – це наука, що вивчає закономірності, механізми та процеси функціонування психіки людини і тварин, а також її відображення реальності у вигляді мислення, почуттів та сприйняття, і у системі всіх наук вона займає особливе місце.

До кінця XIX століття філософи розглядали питання про розум, зокрема Вундт В. і Джеймс В. заклали основи психології як окремої наукової

дисципліни. Сучасна психологія розвивалася під впливом таких шкіл думки, як структуралізм, функціоналізм, психоаналіз, гештальтпсихологія, біхевіоризм, гуманізм і когнітивна революція, і сьогодні охоплює всі ці історичні перспективи.

Зазначивши основні завдання психології, ми встановили, що галузь психології охоплює широкий спектр явищ, включаючи психологічні факти, закони та невід'ємні зв'язки між індивідами та їх природним і соціальним середовищем. Досліджуючи ці аспекти за допомогою різних методологій, психологія прагне пояснити основні принципи, які керують людською поведінкою та розумовими процесами.

1.2 Терміни та їх класифікація

Сучасна лінгвістика розвивається досить стрімко. Зміна науково-лінгвістичних парадигм зумовлює з'яву нових термінів і понять, водночас заторкуючи необхідність переосмислення вже усталеного поняттєво-термінологічного апарату та спроби подати розгляд аналізованих явищ у різних вимірах, аспектах, площинах з урахуванням набутого досвіду, узагальнень, новітніх філософських інтенцій і світоглядних позицій.

Сучасна епоха характеризується бурхливим розвитком усіх галузей науки й техніки, процесами їх інтеграції і міжнародного кооперування. У зв'язку з цим виникає пекуча потреба вдосконалення системи передавання та обробки інформації, співробітництва науковців різних країн у найрізноманітніших сферах науки й техніки. Науково-технічна революція, як одне з найважливіших соціальних явищ сучасності, вносить істотні зміни в лінгвістичну модель світу. Ці зміни полягають насамперед у тому, що нині переважну частину лінгвістичного фонду складає фахова лексика (терміни та номенклатурні назви), причому ця величина має тенденцію до тривкого зростання. Науково-технічна термінологія являє собою широкий шар лексики, що інтенсивно

розвивається та активно взаємодіє з іншими шарами лексики, насамперед – загальноповсякденної. Тому вивчення закономірностей утворення термінологічної лексики, її структури та семантики, стало одним з найважливіших завдань сучасної лінгвістики. Термінологія – це один з аспектів мови, який протягом останніх десятиліть розвивається з особливою інтенсивністю. Так, званий термінологічний вибух, який спостерігається майже в усіх мовах, тягне за собою запровадження великої кількості нових термінологічних одиниць. Особливо це помітно в мовах, що порівняно недавно підвищили свій статус, розширили сферу свого застосування та вимагають модернізації своєї лексики з метою пристосування до тієї чи іншої галузі [5, с. 5–6].

Разом із науково-технічним прогресом інтенсивно розвиваються відповідні терміносистеми, робота над якими потребує належних фахових знань. Важливою особливістю терміносистем є їх когнітивно-комунікативна функція, оскільки вони, з одного боку, містять знання, а з іншого, забезпечують комунікацію. Комплексний характер такого об'єкта потребує досліджень семантики та орфографії термінологічних одиниць на різних мовних рівнях. Крім того, функціонування спеціальної лексики, яка відіграє важливу роль у лінгвістичній індустрії, характеризується швидким зростанням її обсягів, дефіцитом часу на фахові публікації, багатомовністю сучасного глобального суспільства, формуванням корпоративної мови та культури тощо. Крім того, згідно з європейськими вимогами, виробник зобов'язаний надавати споживачеві технічну документацію на продукт відповідною державною мовою. Отже, глобальна комунікація виробника зі споживачем стала важливим складником інформаційно-технічного обслуговування та супроводу продукту, рівень і якість яких корелюють із показниками економічного розвитку корпорацій, держав і міждержавних об'єднань [6, с. 9–10].

Вивчення термінів та їх використання в окремих галузях чи дисциплінах складає науку – термінознавство. Воно зосереджене на створенні, визначенні та

організації спеціальної лексики для забезпечення чіткого та послідовного спілкування. Використання термінології має вирішальне значення для уникнення непорозумінь, стандартизації мови в різних контекстах і полегшення обміну знаннями, особливо в технічній і професійній сферах.

Термінознавство є галуззю лінгвістики, яка вивчає особливості термінології в різних наукових, технічних, медичних та інших сферах. Воно досліджує структуру термінів, їх формування, семантику та вживання в мові. Термінознавство також вивчає способи утворення нових термінів, аналізує їхню еволюцію та вплив на мову. Головною метою термінознавства є забезпечення точності та однозначності комунікації в наукових та професійних галузях шляхом вивчення термінологічних систем та їхнього використання [4, с. 5].

Термін, як і всі інші мовні універсали, важко піддається дефінуванню. Через складність та дискусійність такого завдання в лінгвістиці існує чимало найрізноманітніших спроб визначення термінів.

Карабан В. визначає термін «як мовний знак, що репрезентує поняття спеціальної, професійної галузі науки або техніки». Він зазначає, що науково-технічні терміни становлять суттєву складову науково-технічних текстів.

Квитко І., спираючись на різні визначення, пропонує таку дефініцію: термін – «це слово чи словесний комплекс, що співвідноситься з поняттям певної організованої галузі пізнання (науки, техніки), що вступають у системні відносини з іншими словами та словесними комплексами й утворюють разом з ними в кожному окремому випадку та в певний час замкнену систему, яка характеризується високою інформативністю, однозначністю, точністю та експресивною нейтральністю».

Великий тлумачний словник сучасної української мови, в свою чергу, пропонує таку дефініцію: термін – це «слово чи словосполучення, що означає чітко окреслене спеціальне поняття якої-небудь галузі науки, техніки, мистецтва, суспільного життя тощо» [7, с. 18].

Згідно з означенням Сейворі Т.: «Терміни – це умовні знаки, призначені

для передачі певного обсягу закодованої інформації, яку розуміють лише ті, хто знає відповідний ключ чи код».

Представники французької термінологічної школи Буріго Д. та Кондаміне А. виділяють логіко-лінгвістичну сутність терміна та його здатність виражати терміносистеми, яка є мовним вираженням системи понять певної сфери знань.

Один із найвідоміших представників австрійсько-німецької термінологічної школи, автор відомого навчального посібника з термінології Фельбер Х. означає термін у контексті логіко-лінгвістичного підходу: «Термін – це умовний символ (слово, група слів), який виражає певне поняття в конкретній галузі знання» [6, с. 22–23].

Говорячи про термінологію, лінгвісти, як правило, розрізняють:

1. Розділ мовознавства, що вивчає терміни (у цьому значенні все частіше використовують слово «термінознавство»).

2. Фахову лексику в складі усіх слів певної мови (ми говоримо, наприклад, «німецька термінологія»).

3. Спеціальну лексику або галузеву термінологію, що обслуговує певну галузь науки чи техніки («лінгвістична термінологія», «будівельна термінологія» тощо).

Галузеві термінології називають – терміносистемами.

Системність термінології зумовлена двома типами зв'язків, які надають множинам термінів системного характеру:

1. Логічними зв'язками (якщо між поняттями певної науки існують системні логічні зв'язки – а вони є в кожній науці, – то терміни, які називають ці поняття, мають теж бути системно пов'язаними).

2. Мовними зв'язками (хоча терміни позначають наукові поняття, вони залишаються одиницями природної людської мови, а отже, їм властиві всі ті зв'язки, які характерні для загальноповживаних слів – синонімічні, антонімічні, словотвірні, полісемічні, граматичні, родо-видові та ін.).

Таким чином, термінологія – це не хаотична множина слів, а організована на логічному й мовному рівні система спеціальних назв. Системність є однією з найважливіших умов існування терміна. Термін може існувати лише як елемент терміносистеми, якщо під останньою розуміти впорядковану сукупність термінів, які адекватно висловлюють систему понять теорії, що описують певну спеціальну сферу людських знань чи діяльності [7, с. 19].

Основною логічною ознакою терміносистеми є її структурованість. Існує дуже мало терміносистем, що мають лінійну однорівневу структуру. Найчастіше предметом вивчення вчених-термінознавців є терміносистеми, які мають багаторівневі ієрархічні структури, де назви частин підпорядковуються назві цілого та існують зв'язки щодо суміжності.

Логіко-лінгвістичною ознакою терміносистем є їхня зв'язність. Слід зазначити, що зазвичай розрізняють змістовно-мовну та формально-мовну (лінгвістичну) зв'язність. Змістовно-мовна зв'язність виявляється в існуванні логічних зв'язків, що мають місце між одиницями терміносистеми, таких як гіпо-гіперонімічні відносини, відносини цілого і частин, діагональні зв'язки, відносини об'єктів та їх ознак.

Змістовно-мовна зв'язність терміносистеми реалізується у різних проявах формально-мовної, інакше – лінгвістичної зв'язності. Лінгвістичний підхід до терміносистеми дозволяє показати, якими лексичними одиницями (з погляду їхньої семантики та форми) виражені одиниці цієї терміносистеми. Насамперед слід взяти до уваги, що терміни представлені здебільшого іменниками, однак як окремі терміни та терміноелементи можуть виступати прикметники, дієприкметники, дієслова та прислівники.

У своїй роботі, Мазуріна Ю. зі співавторами класифікують термінологічні одиниці таким чином:

1. Основні терміни. Ці термінологічні одиниці є ядром терміносистеми та позначають основні, головні поняття системи понять певної галузі знань і/або діяльності. Такі терміни називають також «ядерними термінами» чи

«термінами-домінантами». Так, у фонетиці до таких термінів можна віднести слова “consonant, vowel”.

2. Похідні терміни. Зміст цих термінів формують похідні поняття конкретної системи понять; похідні терміни позначають видові та аспектні поняття, зіставляються з основними поняттями. З формальної точки зору похідні (видові та аспектні) терміни зазвичай є похідними словами або словосполученнями, при цьому ознака похідності поняття втілюється у певній частині словосполучення чи афіксі, наприклад, у терміносистемі психології – “attribution” (атрибуція).

3. Складні терміни. Вони номінують складні поняття, що являють собою арифметичну суму принаймні двох основних або похідних понять певної понятійної системи, наприклад, “cognitive biases” (когнітивні упередження).

4. Базові терміни. Ці терміни позначають поняття, що використовуються в терміносистемі базових наук, тобто наук та інших галузей знання, які утворюють фундамент даної галузі знання, наприклад, “consciousness” (свідомість).

5. Залучені терміни. Вони запозичуються з суміжних областей знання, але є невід’ємною частиною терміносистеми. Залучені терміни можуть використовуватись аналогічно базовим – у складі основних та похідних термінів аналізованої терміносистеми, наприклад, “association” (асоціація).

6. Загальнонаукові та загальнотехнічні терміни. Це такі терміни, які, як правило, позначають загальнонаукові поняття, мають однакову семантику у всіх галузях знання, причому конкретизація наявної семантики відбувається на етапі входження загальнонаукового терміна в більш семантично вузьку терміносистему. Прикладом цього можуть бути терміни-епоніми: “Placebo effect” (ефект Плацебо).

7. Так звані терміни широкої семантики – лексичні одиниці (слова), що використовуються в багатьох терміносистемах і змінюють свою семантику, входячи в кожну з терміносистем, зберігаючи лише найзагальніше,

нетермінологічне значення. Незважаючи на те, що вони вкрай рідко використовуються без терміноелементів, специфічних для даної терміносистеми і що позначають поняття існуючої системи понять, проте без їх використання не можна сформувати терміносистему, наприклад “component” (компонент) [8, с. 83–86].

При всій відмінності й багатогранності сучасних галузей наукового знання і властивих їм понять існує ряд спільних ознак, які визначають суть терміна як особливої мовної одиниці. Серед основних ознак терміна (або вимог, які висуваються до термінів) можна зазначити такі:

1. Системність. Як уже вказувалося, термін входить до певної терміносистеми, в якій він має термінологічне значення. За межами своєї терміносистеми термін може мати зовсім інше значення, наприклад, “reinforcement” (підсилення) – у психології, це процес збільшення ймовірності певної поведінки шляхом її підкріплення та може бути позитивним або негативним. У загальноживаному значенні, це посилення або підсилення як процес збільшення сили чого-небудь, наприклад, зміцнення конструкції або сигналу.

2. Наявність дефініції. Кожний науковий термін має дефініцію (визначення), яка чітко окреслює, обмежує його значення. “affect” (афект) – короткотривале, інтенсивне емоційне переживання, яке супроводжується змінами у свідомості та поведінці.

3. Точність. Термін повинен якнайповніше передавати суть поняття, яке він позначає, наприклад, “panic attack” (панічна атака) – раптовий епізод інтенсивного страху або дискомфорту, який досягає піку протягом декількох хвилин і включає фізичні симптоми, такі як прискорене серцебиття, пітливість, тремтіння.

4. Стислість. Дуже зручно користуватися короткими термінами, але не завжди вдається утворити короткий термін, який був би ще й точним,

наприклад, “agnosia” (агнозія) – нездатність розпізнавати об'єкти, звуки, запахи, хоча сенсорні функції збережені.

5. Однозначність. Якщо більшість слів загальноживаної мови багатозначні, то більшість термінів – однозначні, що зумовлено їхнім призначенням. Однак тут слід зробити істотне уточнення: однозначність має місце в межах однієї терміносистеми, бо на рівні кількох субмов полісемія термінів – явище досить поширене, наприклад, “depression” (депресія) в психології означає стан тривалої пригніченості, тоді як у загальноживаній мові може використовуватися для опису тимчасового почуття смутку.

6. Незалежність від контексту.

Наприклад, “axiogenetic” (анксіогенний) завжди означає викликаючий тривогу, незалежно від контексту, в якому він використовується.

7. Відсутність синонімів. Термінології не повинна бути притаманна синонімічність, яка заважає взаєморозумінню, наприклад, “cognitive therapy” (когнітивна терапія) – унікальний термін, що не має синонімів у своїй терміносистемі.

8. Відповідність правилам і нормам певної мови, наприклад, репрезентація – відповідний український термін, що відповідає правилам і нормам мови.

9. Експресивна нейтральність. У своїй більшості терміни позбавлені емоційно-експресивного забарвлення, наприклад, “psychometry” (психометрія) – вимірювання та тестування психічних станів і процесів [62].

10. Милозвучність. Термін повинен бути милозвучним (тобто вимога евфонії), тому не слід заохочувати створення термінів, що походять з діалектизмів, жаргонізмів чи варваризмів, наприклад, “synergy” (синергія) – сукупна потужність групи речей, яка більша, ніж загальна потужність, досягнута окремими роботами [63]. Милозвучний термін, що легко вимовляється [7, с. 19–20].

У своїх роботах Д'яков Д., Кияк Т. і Куделько З. поділяють усю лексику фахового тексту на 4 види:

1. Терміни даної галузі, які мають власну дефініцію, наприклад “empathy” (емпатія) – здатність ділитися почуттями та емоціями іншої людини так, ніби вони є власними [64];

2. Міжгалузеві загальнонаукові термінологічні одиниці (у т.ч. терміни суміжних наук) – наприклад, поширені терміни філософії, політології, математики, філології тощо, наприклад “hypothesis” (гіпотеза) – ідея, яка пропонується як можливе пояснення певної ситуації чи стану, але яка ще не доведена як правильна [65];

3. Напівтерміни або професіоналізми, до яких можна віднести і номенклатури, щоправда, професіоналізми, як правило, можуть тлумачитися, на противагу номенклатурним одиницям, наприклад, “relapse” (релапс) – повернення до попереднього стану [66]; термін часто використовується в контексті лікування залежностей.

4. Професійні жаргонізми, які не претендують на точність та однозначність, мають великий рівень образності та емоційно забарвлене значення, наприклад, “client sabotage” (саботаж клієнта) – акт навмисного перешкоджання успіху плану чи дії [67], в психології це зазвичай ситуація, коли клієнт несвідомо або свідомо перешкоджає власному прогресу в терапії [9, с. 3–5].

Принципи словотворення термінологічних одиниць у цілому збігаються з тими, що застосовуються до загальноживаних слів. Д'яков Д., Кияк Т. і Куделько З. пропонують таку класифікацію типів словотворення термінів:

1. Терміни – кореневі слова:

а) корінна непохідна лексика (“thought” – думка, “fear” – страх);

б) запозичена непохідна лексика: стрес (від англ. “stress” – тиск, напруга), психіка (від грец. “psyche” — душа).

2. Похідна лексика:

а) терміни, утворені за допомогою суфіксації, наприклад, “psychopathology” (психопатологія) від “psycho-” + “pathology” – наука, що вивчає психічні розлади. Суфікс “-logy” вказує на наукову дисципліну;

б) терміни, утворені за допомогою префіксації, наприклад, “dysfunction” (дисфункція) від “function” + префікс “dys-”) – порушення нормальної функції. Префікс “dys-” вказує на відхилення або порушення.

3. Терміни – складні слова, наприклад, “self-actualization” (самоактуалізація).

4. Терміни-словосполучення. Наприклад, “cognitive behavioral therapy” (когнітивна поведінкова терапія) [5, с. 12–13].

В свою чергу, за дослідженням Фурта В., терміни-словосполучення поділяє на 3 типи:

1. Терміни-словосполучення, компонентами яких є самостійні слова, котрі можуть вживатися окремо і зберігають своє значення, наприклад: “social anxiety” (соціальна тривожність) – “social” означає «соціальний», а “anxiety” – «тривожність»; “memory recall” (згадування) – “memory” означає «пам’ять», а “recall” – «згадувати».

2. Терміни-словосполучення, які мають одним з компонентів технічний термін, а другим – загальноживану лексичну одиницю. Компонентами такого типу термінів можуть бути два іменники або іменник і прикметник. Цей спосіб утворення науково-технічних термінів більш продуктивний, ніж перший, де обидва компоненти є самостійними термінами: “therapeutic alliance” (терапевтичний альянс) – “therapeutic” – технічний термін, а “alliance” – загальноживана лексична одиниця.

3. Терміни-словосполучення, обидва компоненти яких становлять собою слова загальноживаної лексики, і тільки сполучення цих слів є терміном. Такий спосіб творення науково-технічних термінів є непродуктивним: “learning curve” (крива навчання) – “learning” – «навчання», а “curve” – «крива» [7, с. 42–43].

Слід відзначити тут той факт, що багато лінгвістів не визнають наявність у мові багатоосновних термінів, називаючи їх концептуальними об'єднаннями. Такий погляд повинен перевірятися вимогами до терміну, наведеними вище: якщо всі вимоги дотримуються, то нема підстав відмовляти термінові в його термінологічності незалежно від його лексичної довжини.

5. Терміни-аббревіатури: “ADHD – Attention Deficit Hyperactivity Disorder” (синдром дефіциту уваги та гіперактивності).

6. Літерні умовні позначення: “EQ – Emotional Quotient” (емоційний інтелект).

7. Символи (знаки) — наприклад, математичні, хімічні, астрономічні та інші символи.

8. Номенклатура [5, с. 12–13].

Як зазначають Мацько Л. та Кравець Л., мова професійного спілкування є поліфункціональною підсистемою літературної мови і виконує загальномовні та специфічні функції. Автор виокремлює такі:

1. Номінативна (називання фахових реалій і понять).
2. Пізнавальна (знаряддя й спосіб фахового пізнання, запам'ятовування, оволодіння фаховим досвідом).
3. Аксіологічна (фахова та морально-етична оцінка).
4. Комунікативна (спілкування в професійній сфері).
5. Культуроносна (збереження й передавання фахових знань і культури професійного спілкування).
6. Естетична (мовностилістична довершеність текстів) та ін.

Також авторки називають такі особливості професійної лексики: діалогічність, абстрагованість, логічність, точність, ясність, об'єктивність, виразність та естетичність.

І до того ж, вона наголошує, що у професійній мові найчастіше використовуються речення різної модальності: розповідні, питальні, спонукальні, окличні; неповні синтаксичні структури, зокрема контекстуальні

та ситуативні; незакінчені та перервані речення; деякі види односкладних синтаксичних конструкцій, наприклад інфінітивні речення тощо.

Крім того, Мацько Л. та Кравець Л. простежують стійку тенденцію до інтернаціоналізації термінів. Інтернаціоналізація виявляється у формуванні термінології з урахуванням міжмовної узгодженості змісту і обсягу основних понять. Інтернаціональними вважають терміни, які вживаються не менше, ніж у трьох неспоріднених мовах і мають греко-латинську основу. Для розвитку міжнародної співпраці і професійного спілкування важливо, щоб терміни в різних мовах мали однакове значення. У науковій сфері інтернаціональний характер мають також системи правил, які формують єдине на певному етапі розвитку науки уявлення про членування предметів, що забезпечує взаєморозуміння учених з різних країн і відкриває можливість до міжнародного визнання результатів їх досліджень у межах певної галузі.

За прикладом Мацько Л. та Кравець Л., вузькоспеціальні терміни поділяються на:

1. Самостійна сфера діяльності – “psychology” (психологія).
2. Об’єкт діяльності – “behavior” – (поведінка).
3. Суб’єкт діяльності – “therapy – therapist” (терапія – терапевт).
4. Засоби діяльності – “surveys” (опитування), “analysis” (аналіз).
5. Процеси діяльності – “diagnosis” (діагностика).
6. Виміри – “Visual Analog Scales - VAS” (Візуальна аналогова шкала).
7. Продукт діяльності – “strategy” (стратегія), “coping mechanisms” (механізми подолання) [10, с. 54–60].

За дослідженням Шаранової Ю. зі співавторами, психологічні терміни розподіляються на такі тематичні групи:

1. Загальнонаукові терміни – (наприклад: “mnemonist” – «мнемоніст» є не тільки суто психологічним терміном, позначаючи людину, яка здатна запам’ятовувати та зберігати у пам’яті великий об’єм інформації, а і терміном, який може вживатися в соціології, аналітиці, менеджменті тощо).

2. Психічні процеси – (“perception” – сприйняття); представлена термінами, які позначають розумові та поведінкові паттерни людини, тобто процеси, які відбуваються у свідомості людини незалежно від її реакцій на зовнішній світ, або ж це можуть бути певні ментальні процеси.

3. Поведінкові моделі – (“Prig” – зануда, (“a dose of Mercury” – частка Меркурія); охоплює терміни на позначення моделі поведінки людини у тій чи іншій ситуації; такі терміни досить часто застосовуються у дослідженнях транзакційного аналізу.

4. Емоції та почуття – (“embarrassment” – «сум’яття»).

5. Стосунки – (“manipulation” – маніпуляції, “physical intimacy” – фізична близькість); здебільшого це терміни зі сфери психоаналізу, а саме досліджень глибинної психології людини з погляду транзакційного аналізу, психоаналізу, архетипної психології тощо.

6. Психічні хвороби та розлади – (“apraxia” – «апраксіями», “nerve-stimulation” – «подразненні нервів»).

7. Симптоми – (“ticking” – «тики»).

8. Анатомія – (“hypothalamus” – гіпоталамус, (“pleasure-centers” – центри задоволення).

Англомовна галузева термінологія – це сукупність спеціалізованих термінів, які використовуються в певних галузях знань або професійних сферах, де англійська мова є основною або важливою мовою комунікації. Це можуть бути галузі, такі як медицина, право, бізнес, наука, технології, фінанси, маркетинг, архітектура та багато інших. Розуміння та використання англомовної галузевої термінології є важливим для спеціалістів, які працюють у відповідних галузях, а також для перекладачів та інших фахівців, які займаються міжнародною комунікацією.

Англомовна лінгвістична термінологія – це система спеціалізованих термінів, що використовуються в галузі лінгвістики для позначення конкретних понять, теорій, методів та явищ. Англійська мова є однією з найпоширеніших

мов у світі і використовується в багатьох наукових, академічних і професійних сферах, включаючи лінгвістику. Лінгвістична термінологія допомагає спеціалістам у цій галузі спілкуватися і передавати свої ідеї та концепції з точністю і однозначністю.

Англомовна лінгвістична термінологія включає в себе широкий спектр термінів, які позначають різні аспекти мови, такі як фонетика, морфологія, синтаксис, семантика, прагматика, стилістика та багато інших. Кожен термін має своє унікальне значення і використовується для позначення конкретного поняття або явища. У лінгвістичній термінології часто використовуються терміни, які мають грецьке або латинське походження, оскільки ці мови мають значний вплив на формування наукової термінології. Також в англійській лінгвістичній термінології можуть використовуватись терміни, які мають походження в інших мовах [4, с. 20–21].

Англомовні термінологічні одиниці можуть бути класифіковані за різними критеріями. Основні класифікаційні типи включають:

1. За сферою застосування:

а) технічна термінологія, “robotics” (робототехніка), медична термінологія, “cardiology” (кардіологія), психологічна термінологія, “cognitive dissonance” (когнітивний дисонанс) та ін.

2. За походженням:

а) наукові терміни: походять з наукових дисциплін, наприклад, “biology” (біологія), psychology (психологія);

б) загальноповживані терміни: походять зі звичайної мови, але мають спеціалізоване значення в конкретній галузі, наприклад, “virus” (вірус), “energy” (енергія) “intervention” (інтервенція).

3. За ступенем спеціалізації:

а) основні терміни: використовуються в широкому контексті, наприклад, “motivation” (мотивація);

б) спеціальні терміни: використовуються тільки в певній галузі, наприклад, “behaviorism” (біхевіоризм).

4. За структурою:

а) однокомпонентні терміни: складаються з одного слова, наприклад, “stress” (стрес);

б) двокомпонентні терміни: складаються з двох слів, наприклад, “group dynamic” (групова динаміка);

в) трьохкомпонентні терміни складаються з трьох слів, наприклад, “psychoanalytic personality theory” (психоаналітична теорія особистості);

г) багатоскладові терміни: складаються з кількох слів, наприклад, “social-cognitive theory of personality” (соціально-когнітивна теорія особистості).

5. За морфологічною будовою:

а) прості терміни: складаються з одного кореня або слова, наприклад, “empathy” (емпатія);

б) похідні терміни: утворені шляхом додавання префіксів, суфіксів або інших морфем до базового слова, наприклад “subconsciousness” (підсвідомість)

6. За походженням:

а) національні терміни: походять з певної національної мови, наприклад, “folie à deux” (один психоз на двох) з французької мови.

б) міжнародні терміни: використовуються в багатьох мовах, наприклад, “insight” (прозорливість).

7. За рівнем абстракції:

а) конкретні терміни: позначають конкретні предмети або явища, наприклад, “Rorschach test” (тест Роршаха);

б) абстрактні терміни: позначають абстрактні поняття або процеси, наприклад “introspection” (інтроспекція);

8. За ступенем новизни:

а) класичні терміни: використовуються протягом тривалого часу і стали відомими, наприклад “adaptation” (адаптація);

б) сучасні терміни: з'явилися в результаті наукового або технологічного прогресу, наприклад, “cognitive neuropsychology” (когнітивна нейропсихологія) [4, с. 9–11].

Така класифікація термінологічних одиниць відображає глибину і багатогранність структуризації наукових понять та відносин між ними, що сприяє кращому розумінню і функціонуванню терміносистем у різних галузях знань.

За висновками Д'якова А., Кияка Т. та Куделька З., науково-технічні терміни в більшості мов створюються, як правило, п'ятьма основними способами за рахунок внутрішніх ресурсів мови:

1. Надання наявним словам нових значень (семантична деривація).
2. Побудова термінів за допомогою дериваційних афіксів.
3. Складання основ терміноелементів.
4. Утворення термінологічних словосполучень.
5. Утворення абревіатур.

Тоді як нові терміни в більшості мов можуть утворюватися трьома основними способами, до яких належать:

1. Використання внутрішніх ресурсів мови:
  - а) карбування похідних слів;
  - б) надання наявним словам нових значень (семантична деривація);
  - в) складання основ;
  - г) укладання словосполучень.
2. Пряме запозичення терміноелементів:
  - а) повне запозичення (внутрішня форма разом із зовнішньою формою);
  - б) неповне запозичення (тільки внутрішня форма).
3. Вигадування штучних слів [7, с. 53–54].

У термінології англійської психології терміни здебільшого запозичені з латинської, грецької та французької мов:

Терміни, створені зі слів латинської мови: “reflex” (reflexus – реакція), cognition (cognoscere – розуміння), “sex” (sexus – стать), “addictive” (addictus – залежність), “defect” (defectus – помилка);

Терміни, адаптовані з французької на англійську термінологію психології: examine, depress, experience, deny, clarify;

У творенні психологічних термінів активну участь беруть і лексеми, запозичені з грецької мови: chromosome, chronology, analgesic, anabolism, metabolism; amphibious, analysis, micropsychotherapy.

Слід зазначити, що при формуванні конструкцій в англійській психологічній термінології ефективними є прийоми префіксації та суфіксації. Деякі з цих префіксів і суфіксів запозичені з інших мов і беруть активну участь у творенні психологічних термінів. Наведемо приклади найуживаніших термінів, утворених за допомогою суфіксів:

1. -ing (з давньоанглійської -ingaz) – thinking, feeling, laughing, loving, seeing;

2. -ize- (з французької -iser) – memorize, criticize, apologize;

3. -ity (з середньоанглійської -ite) – hostility, activity, sincerity, brutality, absurdity, stupidity;

4. -ism- (з латинської -ismus, -isma) – collectivism, egoism, egocentrism, organism, hospitalism, empiricism etc.;

Приклади термінів, утворених з префіксів:

1. in- (з латинської мови) – inability, inattention, inactive, inaccurate;

2. dia- (з грецької мови) – diabete, diachronic, diagnosis;

3. extra- (з латинської exterus-) – extrapsychic, extrasensory perception, extraordinary, extrovert;

4. meta- (з грецької мови) – “metabolism, meta-analysis, meta-attention, metabolic disorder, metatheory, metapsychology, metamemory, metaemotion” [41, с. 181–184].

Як ми бачимо, науково-технічні терміни в більшості мов утворюються за допомогою п'яти основних способів: надання нових значень наявним словам, побудова термінів із афіксами, складання основ, утворення словосполучень та абревіатур. У термінології англійської психології більшість термінів запозичені з латинської, грецької та французької мов, а також активно використовуються префіксація і суфіксація.

1.3 Термінологічна специфіка англomовного психологічного дискурсу

В конкретній професійній ситуації мова фахівців змістово редукується (зменшується, спрощується), залежно від галузі знання і предмета спілкування стає монотематичною, збагачується професійною лексикою. Це відбувається лише тоді, коли суб'єкти комунікації переходять на професійний рівень свідомості [10, с. 55].

Безперечно, професійне спілкування неможливе без використання термінів. Проте в мовленні фахівців, крім термінів, широко побутують і інші спеціальні одиниці – професіоналізми.

За визначенням Мацько Л. та Кравець Л., професіоналізм (лат. *proffesio* – фах) це слово або вислів, притаманні мові певної професійної групи.

Професіоналізмам властивий високий ступінь диференціації у називанні знарядь і засобів виробництва, продуктів виробництва та їх складових частин, деталей, різних дій, процесів і супровідних умов, пов'язаних з певною сферою діяльності, тощо. Професіоналізми, на відміну від термінів, виникають стихійно і в переважній більшості не набувають значного поширення в літературній мові. Однак окремі з них мають потенційні можливості для термінологізації, тому відповідні слова фіксуються у складі галузевих термінологій [10, с. 61].

Ключова відмінність між термінами та професіоналізмами полягає в тому, що терміни є офіційними науковими назвами понять, тоді як професіоналізми виникають як неофіційні замітники термінів (наприклад

“therapy” (терапія) для “psychotherapy” (психотерапія), “assessment” (оцінка) для “psychological evaluation” (психологічна оцінка), “session” (сеанс) для “counseling session” (сеанс консультування). Це часто трапляється, коли певна професія, наприклад психологія, не має повністю розробленої термінології.

Професіоналізми, на відміну від термінів, зазвичай емоційно забарвлені і складаються із загальноживаних слів, які переосмислюються в рамках певного професійного контексту. Ці терміни можуть бути незрозумілими для тих, хто не займається професією; наприклад, “projection” (проекція) або “transference” (перенесення) мовою психологів.

Серед професіоналізмів переважають слова загальнонародної мови, вжиті у специфічному значенні. Часом таке переосмислене слово так далеко відходить від значення основного, що “непосвяченій” людині взагалі буде незрозуміло, про що йдеться. Причиною тому є так звана “місцева творчість” (у межах колективу, підприємства тощо). Прикладом такого слова у психології може бути термін “amplitude” (амплітуда). У повсякденній мові «амплітуда» зазвичай означає максимальне відхилення від середнього значення в коливальних рухах (наприклад, в фізиці).

Однак у психології цей термін може використовуватися для опису ступеня вираженості емоційних реакцій чи інтенсивності почуттів людини. Це спеціалізоване значення може бути незрозумілим людям, які не знайомі з психологічною термінологією, через його використання у специфічному професійному контексті.

У нижче поданій таблиці зазначимо особливості, які допомагають відрізнити професіоналізми від термінів (див. Таблиця 1).

Таблиця 1 Диференційні ознаки професіоналізмів від термінів [39].

Професіоналізми	Терміни
Належать до ненормативної спеціальної лексики	Є нормативною частиною спеціальної лексики наукової мови
Рідко подають у загальних та спеціальних словниках й існують переважно у сфері функціонування	Фіксуються словниками і функціонують одночасно у двох сферах
Використовують переважно в усному, розмовному мовленні	Домінантною сферою функціонування є письмове мовлення
Мають дещо ширшу сферу спеціальної діяльності	Можуть бути відомі навіть людям, не пов'язаним із окресленою професійною сферою
У певних галузях системні зв'язки виражено меншою мірою, ніж у термінах	Системні зв'язки виражено більшою мірою, ніж у професіоналізмах
Характеризуються прагненням до виразності, образності, експресії	Позбавлені конотації
Менша, порівняно з термінами, спеціалізація словотвірних засобів	Більша спеціалізація словотвірних засобів
Помітна тенденція до скорочення спеціальних виразів.	Не змінюють своєї літературної форми
Належать до периферії відповідної термінологічної системи	Належать до центру термінологічної системи

Підсумовуючи, професійна мова фахівців включає не лише терміни, а й професіоналізми, які виникають стихійно і можуть мати потенціал для термінологізації в межах конкретної галузі.

Професійні жаргонізми розглядаються у складі нелітературних одиниць як феномен міського мовного побуту; цей термін уживається на позначення образно-експресивних, лаконічних слів та висловів, що мають нейтральні відповідники і побутують переважно в усному мовленні людей певної професії чи роду занять.

Зокрема, Ставицька Л. та Масенко Л. дотримуються думки, що термін «професійні жаргонізми» варто вживати на позначення образно-експресивних, лаконічних слів та висловів, що мають нейтральні відповідники і побутують переважно в усному мовленні людей певної професії чи роду занять, об'єднаних спільністю інтересів, звичок, соціального стану. Розглядаючи жаргон у широкому розумінні, Ставицька Л. у складі професійних жаргонізмів виділяє кілька підвидів:

1. Ті, яким судилося стати «на слуху», влитися в ширші страти, і вони є належністю відносно відкритих соціально-професійних груп, як-от: спортсмени, водії, перукарі, музиканти, журналісти, комп'ютерники, бізнесмени тощо.

2. Професійні жаргонізми відносно закритих соціально-професійних груп, до яких можна зарахувати тих, хто торгує на базарі, професійні спільноти банкірів, бухгалтерів, науковців, виробничо-технічні колективи, футбольних фанів та ін..

3. Професійне просторіччя – ті номінації певної професійної комунікації, що позначають явища або поняття непрофесійної діяльності: екзистенційна чи емоційно-психологічна сфера особистості, життєві побутові ситуації, міжособистісні стосунки тощо.

Такі номінації межують із загальним експресивним просторіччям, на лексичному рівні вони зберігають зв'язок із вихідною професійною сферою,

але референція їх значно віддаляється від останньої. Із професійною лексикою (професіоналізмами) тісно пов'язана професійна термінологія, однак варто розрізняти ці поняття, адже вони мають ряд характерних відмінностей. Професійні терміни відрізняються від професійних жаргонізмів клішованістю, більшою стійкістю, стандартністю, відсутністю експресивного забарвлення та територіальних варіантів. Крім того, професіоналізми виникають стихійно на власній мовній основі, а професійні терміни переважно творяться свідомо, часто з використанням іншомовних слів та словотворчих засобів [11].

Поняття жаргон і сленг у практиці здебільшого вживають як синоніми. Це пояснюється передовсім тим, що таке змішування часом відбувається і мовознавчій літературі. Але між цими поняттями є певні відмінності. Так на необхідності диференціації сленгу й жаргону наполягає Ставицька Л.: «Поняття «жаргон» історично вказує на обмеженість групи його носіїв, а також на вузькість семантичного поля лексичних одиниць. Мовне середовище спілкування великої кількості людей, яке відрізняється від мовної норми, отримало найменування «сленг». Сленг (slang із норв. sleng – лаятися) – інтержаргонне явище; особливості мовлення чималих верств носіїв мови, пов'язаних не лише груповою, корпоративною спільністю, а й просторовою, наближаючись до просторіччя [12].

У своєму дослідженні, Шульжук Н. наголошує на таких відмінностях понять жаргону та сленгу: «жаргон – мова певної соціальної чи професійної групи, що є відгалуженням загальнонародної і відрізняється від неї набором специфічних слів та висловів, які відображають спеціальні потреби та смаки цієї групи і включаються в жаргон, щоб зробити його незрозумілим для інших; спотворена, вульгарна, неправильна мова»; «сленг – жаргонні слова або вирази, характерні для мовлення людей певних професій або соціальних прошарків, які, проникаючи в літературну мову, набувають певного емоційно-експресивного забарвлення» [13, с. 105].

В свою чергу, Герст Р. описує науковий і технічний жаргон як важливий інструмент для позначення нових сутностей, які ще не названі в даній галузі. Правильно підібрані слова чи фрази можуть бути більш економними та точними, ніж довгі описи. Однак більш поширене розуміння терміну розглядає жаргон як «претензійне, виключаюче, ухильне або іншим чином неетичне та образливе використання спеціальної лексики».

Також, він зупиняється на характеристиці «правильного» та «неправильного» жаргону. «Неправильний» жаргон, на його думку, характеризується лінгвістичними неточностями, бідними словесними зворотами, незручною довжиною слів, труднощами у вимові або викликає непотрібну тривогу, і є проблематичним при використанні з людьми, які з ним не знайомі. Навпаки, «правильний» жаргон складається зі слів, які легко вимовляються, чітких словосполучень, послідовних аббревіатур, стабільності та переваги термінам рідної мови. Хороший жаргон також слід використовувати належним чином, пристосовуючи до рівня знань аудиторії [42, с. 157–158].

Унаочненням відмінностей жаргону від сленгу слугує таблиця наведена нижче (див. Таб. 2).

Таблиця 2 Відмінності жаргону та сленгу [48].

Жаргон	Сленг
Жаргонізмом називають спеціальні слова чи вирази, що належать до певної професії чи діяльності.	Сленг – це розмовний різновид мови, який використовується у дуже неформальних ситуаціях.
Жаргон можна використовувати як у письмовому, так і в усному контексті.	Сленг використовується лише в розмовній мові.
Жаргон не є неофіційним і може використовуватися в професійному контексті.	Сленг є неофіційним і не може використовуватися в професійному контексті.

У світлі викладеного матеріалу щодо тлумачення жаргону та сленгу наведемо приклади, що мають відношення до сфери психології:

1. Жаргонізми

а) “Defense Mechanisms” (механізми захисту) – психологічні стратегії, які несвідомо використовуються для захисту людини від тривоги, що виникає через неприйнятні думки чи почуття [50].

б) “Positive Reinforcement” (позитивне підкріплення) – те, що представлено після певної поведінки, щоб збільшити ймовірність того, що та сама поведінка відбудеться знову [51].

в) “Neuroplasticity” (нейропластичність) – здатність мозку формувати нові зв’язки та реорганізовуватися як реакція на новий досвід або інформацію [52].

2. Сленг:

а) “Creep” (поганець) – людина, яка вважається неприємною і якої слід уникати [53].

б) “Going mental” (з’їхати з глузду) – почати поводитися дуже збуджено або божевільно [54].

в) “Nuts” (божевільний) – чудний, дурний або дивний [55].

Професійні жаргонізми відрізняються від термінів своєю емоційно-експресивною забарвленістю і виникають у вузьких професійних колах, що дозволяє їм швидко адаптуватися до усного мовлення, а їхня відмінність від сленгу полягає в обмеженості сфери використання.

Терміни – це не особливі слова, а лише слова в особливій функції. Особлива функція, в якій виступає слово – це функція назви. Між тим, науково-технічний термін є неодмінною назвою поняття.

Також наявна ще одна важлива їх функція – дефінітивна. Ця функція термінів не є властивою іншій групі лексичних одиниць професійної субмови, що має функцію найменування. Тут ідеться про номенклатурні утворення, які нерідко включаються до складу термінологічних словників і помилково приймаються деякими лінгвістами за терміни.

До номенів, як відомо, належать назви різних видів обладнання, машин, типів конструкцій, марок виробів тощо. Номенклатура є проміжною ланкою між термінами та власними назвами.

Номен виступає як відносно довільний «ярлик» предмета, конвенційно «прикріплений» представниками відповідної галузі знання, який не претендує на розкриття чи принаймні часткове відображення його у формі лексичного значення. Разом з тим, розв'язання проблеми нормалізації номенклатурних утворень не належить в цілому до компетенції лінгвістики. Норми у сфері оригінальних знаків, символів, номенклатур не мають безпосереднього узгодження з нормами мови (тут не йдеться про орфографію) та встановлюються не лінгвістами, а виключно фахівцями даної галузі науки й техніки [5, с. 13–14].

Тобто, в основі терміна лежить загальне поняття, а в основі номенклатурної назви – одиничне. Сьогодні під номенклатурними назвами розуміють:

1. Сукупність номенів, тобто назв.
2. Сукупність умовних символів, графічних позначок, що нерідко складаються з цифр та букв.
3. Сукупність термінів без дефініцій.
4. Сукупність міжнародних (греко-латинських) назв на позначення видів та елементів у біології, хімії, медицині тощо. Наприклад, автомобіль – це термін, а Джип, Мерседес, Ніссан – номенклатурні назви.

Нижче наведемо приклади номенклатурних назв із галузі психології:

Термін: “Addiction” (залежність) – нездатність припинити щось робити або використовувати, особливо щось шкідливе [56].

Номенклатурні найменування залежностей з англійськими відповідниками та поясненнями:

1. “Drug addiction” (наркотична залежність) – хвороба, яка впливає на мозок і поведінку людини і призводить до неможливості контролювати використання легального або незаконного наркотику або ліків [57].

2. “Alcohol addiction” (алкоголічна залежність) – хронічний рецидивуючий розлад, пов’язаний з примусовим вживанням алкоголю, втратою контролю над споживанням і появою негативного емоційного стану, коли алкоголь більше не доступний [58].

3. “Computer addiction” (комп’ютерна залежність) – проблематичне використання певних програм в Інтернеті чи смартфонах, що може призвести до поведінкових залежностей [59].

4. “Gambling addiction” (азартна залежність) – схема повторюваних і постійних ставок і парі, яка триває, незважаючи на створення численних проблем у кількох сферах життя людини [60].

Марусик Ю. та Бялик В., досліджуючи способи перекладу англомовних термінів-аббревіатур, які використовуються у сфері психології, визначають, що англомовна психологічна лексика тяжіє до творення багатоконпонентних термінів, окремі з яких можуть скорочуватися. Прості терміни не скорочуються, оскільки є досить зручними у використанні.

Скорочення є більш широким поняттям, ніж аббревіація. Сутність скорочення полягає у відсіканні частини основи, що або збігається зі словом, або є словосполученням, об’єднаним загальним змістом. Аббревіатури є складноскороченими словами, утвореними з перших літер або з інших частин слів, що входять до складу назви чи поняття. Аббревіатури виникають внаслідок скорочення.

Характерною рисою англомовних термінів-аббревіатур сфери психології є те, що вони вживаються як паралельні варіанти багатоконпонентних термінів, що позначають складні поняття відповідної галузі. Підлягаючи компресії, ці одиниці утворюють нові слова, які мають ті ж ознаки, що й вихідні терміни.

Абревіатури – складноскорочені слова, утворені з перших літер або з інших частин слів, що входять до складу назви чи поняття. Вживаються вони в усній та писемній мові. Основним завданням творення абревіатури постає економія мовних засобів, оскільки при вимові абревіатура за часом звучання приблизно у п'ять разів коротше, ніж відповідне їй поняття, а у разі написання така економія є ще більш значущою.

Абревіатури називають також акронімами (від грец. “άκρος” – «найвищий, крайній» та “ὄνομα” – «ім'я»). Акронім – це слово яке спочатку було абревіатурою, але з часом воно стало самостійним. Всі знають суть або предмет, який воно характеризує, але далеко не всі знають, як воно розшифровується. Будь-який акронім – це абревіатура, але не кожна абревіатура це акронім. Абревіатури належать до лексичних скорочень, їх розподіляють на звуковербальні абревіатури й акроніми. Акронім – скорочення, фонетична структура якого співпадає з фонетичною структурою загальноновживаних слів. Для утворення акронімів використовують частини слів, що входять до складу початкових термінологічних слів або корелят.

Водночас Марусик Ю. та Бялик В. зазначають, що дотепер не існує словників термінів-абревіатур сфери психології з їх перекладами. Також неправильна передача подібних одиниць іншомовними засобами може призвести до викривлення змісту усього тексту та неправильного сприйняття важливої інформації, та, як наслідок, невірною діагностування, лікування тощо.

Загалом виокремлюють такі основні способи передачі абревіатур:

1. Транслітерація.
2. Запозичення в оригінальному вигляді.
3. Використання абревіатури, що існує у мові перекладу.
4. Застосування повного терміна, що відповідає терміну, абревіатура якого перекладається.

5. Застосування пояснення (коментаря) терміна-аббревіатури мови оригіналу, що здійснюється за допомогою мови перекладу. Іноді вказані способи передачі термінів- аббревіатур можуть поєднуватися.

Автори наводять способи передачі англomовних термінів-аббревіатур засобами української мови на прикладах:

“SWB – Subjective well-being” (СБ – суб’єктивне благополуччя) визначається як когнітивна та афективна оцінка людиною свого життя.

Суб’єктивне благополуччя особистості визначається як когнітивна і афективна оцінка людиною свого життя.

Абревіатура “SWB” передається в українському перекладі словосполученням «суб’єктивне благополуччя», що відповідає англomовному термінологічному словосполученню “subjective well-being”. Подібний спосіб передачі аббревіатури зумовлено тим фактом, що в українській мові немає аббревіатури, що відповідає англomовному терміну-аббревіатурі “SWB”. Використання останнього в українському реченні-переклад і буде не тільки незрозумілим, але й надлишковим, оскільки воно містить повне словосполучення, що відповідає вказаній аббревіатурі англійської мови [14, с. 60–61].

Ще один приклад: “PTSD – Post-traumatic Stress Disorder” (ПТСР – посттравматичний стресовий розлад) – психіатричний розлад, який може виникнути в людей, які пережили або стали свідками травматичної події, серії подій або сукупності обставин [61].

Висновки до розділу 1

Підсумовуючи, терміни в науковій сфері виконують роль загальних назв понять, тоді як номенклатурні назви слугують одиничними позначеннями конкретних об’єктів. Важливість правильного перекладу та передачі термінів і

абревіатур визначається їх функцією у професійній комунікації, адже помилки можуть призвести до викривлення змісту та негативних наслідків.

Зв'язність терміносистеми проявляється через мовні форми, що відображають її лексичну та семантичну структуру. Лінгвістичний підхід дозволяє проаналізувати, якими словами виражені терміни, більшість з яких – іменники, хоча зустрічаються також прикметники, дієслова та інші частини мови.

Утворення наукових термінів відбувається через надання нових значень існуючим словам, використання афіксів, складання основ, словосполучення й абревіатури. В англійській психологічній термінології часто використовуються запозичення з латини, грецької, французької, а також суфіксація й префіксація.

Професійна мова включає як звичайні для галузей терміни, так і професіоналізми, які теж потенційно можуть стати термінами. Ми з'ясували, що терміни – це офіційні наукові назви понять, а професіоналізми – неофіційні заміники термінів. Професійні жаргонізми вживають для образно-експресивних, лаконічних висловів із нейтральними відповідниками, поширених в усному мовленні певних професійних груп. Абревіатури економлять мовні засоби, оскільки їхня вимова займає приблизно в п'ять разів менше часу, ніж повна назва, а при написанні економія ще більша.

РОЗДІЛ 2

СЕМАНТИКО-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНОГО ПСИХОЛОГІЧНОГО ДИСКУРСУ

2.1 Образні метафори

Метафора відіграє важливу роль у психології, допомагаючи розкрити та усвідомити складні психологічні явища.

Докладно роль метафори в психології розглянула в своєму дослідженні Бородулькіна Т. Вона цитує Ортега-і-Гассета Х., який говорить про складність психологічного пізнання. Він зазначає, що якби «глибина душі» була так само очевидна, як червоний колір, ми б мали для неї конкретне найменування. Однак психічні об'єкти важко не тільки назвати, але й усвідомити. Метафори допомагають нам не лише називати, а й мислити про ці об'єкти. Тому більшість сучасної психологічної термінології є метафоричною, де слова з конкретним значенням пристосовані для позначення психологічних явищ. Метафори відіграють важливу роль у розвитку психології та передачі знань, тому їх використання у підготовці психологів є важливим.

У словниках метафора (від гр. “metaphora” – переніс) розглядається як оборот мови, що полягає у вживанні слів і висловлювань у переносному значенні на основі подібності, порівняння; сховане образне порівняння, уподібнення одного предмета, явища іншому, а також взагалі образне порівняння в різних видах мистецтв.

Бородулькіна Т. згадує Ричардса А., який зазначає, що в основі метафори лежить запозичення й взаємодія ідей і зміна контексту. Він вважає, що метафоричною є сама думка, вона розвивається через порівняння, і звідси виникають метафори в мові. Автор звертає увагу на складність дослідження метафори: «якщо ми намагаємося детально аналізувати метафору за допомогою

традиційних розпливчастих термінів, у нас час від часу виникає таке ж відчуття, що може з'явитися при усному витягуванні квадратних коренів».

Також дослідниця звертає увагу на думку Уілрайта Ф., який вважає дійсно важливим в метафорі духовну глибину, «на яку об'єкти зовнішнього світу, реального або вигаданого, переміщуються за допомогою холодного жару уяви». Автор виділяє головними елементами метафоричної діяльності поширення й з'єднання, які є найбільш діючими в сполученні. Вчений, для того, щоб зрозуміти роль кожного з цих елементів, пропонує розглядати їх окремо й називає «епіфорою» (означає поширення й розширення значення за допомогою порівняння; її роль – натякати на значення) та «діафорою» (означає породження нового значення; її творча роль – викликати до життя щось нове).

У дослідженні Бородулькіна Т. згідна з думкою Ортега-і-Гассета Х. Він вважає метафору не тільки засобом вираження, а й необхідним та важливим знаряддям мислення, формою наукової думки. Ортега-і-Гассет Х. зазначає, що метафора – це чи не єдиний спосіб уловити й змістовно визначити об'єкти високого ступеня абстракції. На його думку, метафора має в науці два різних уживання. Коли вчений відкриває невідоме явище, тобто коли він створює нове поняття, він повинен його назвати. Оскільки зовсім нове слово нічого не говорило б носіям мови, він змушений користуватися існуючим лексиконом, у якому за кожним словом уже закріплене значення. Щоб бути зрозумілим, учений вибирає, таке слово, значення якого здатне навести на нове поняття. Термін набуває нового значення за посередництвом і за допомогою старого, яке за ним зберігається. З точки зору філософа, це і є метафора. Ортега-і-Гассет Х. також зазначає, що метафора потрібна нам не тільки для того, щоб, завдяки отриманому найменуванню, зробити нашу думку доступною для інших людей; вона необхідна нам самим для того, щоб об'єкт став доступний для нашої думки.

Отже, думка людини є метафоричною. Метафора створює нові сенси і значення, розширює їх через порівняння, натякає на глибші значення, і

розкриває приховану сутність об'єктів. Використання метафор змінює наше ставлення до об'єктів і поглиблює розуміння реальності.

Розглядаючи метафору у психології, її часто визначають як особливий спосіб вивчення, осмислення й відображення внутрішньої й зовнішньої реальності, а також засіб передачі досвіду іншим людям [15, с. 83].

Уся мова, по суті, є метафоричною, оскільки ми використовуємо її, щоб представити навколишній світ і передати значення. Лакан Ж., французький філософ і психотерапевт, стверджував, що несвідоме дає про себе знати саме в мові.

Однак, як і в загальному вживанні, метафора зазвичай використовується в частковому значенні, що можна також використовувати в психотерапії.

Якщо клієнт не в змозі побачити проблему позаду, наприклад, якщо його спроби щось виправити неодноразово зазнавали невдачі, тоді переосмислення проблеми за допомогою подібного, але іншого прикладу метафоричним способом може запропонувати іншу точку зору. Це узгоджується як з позитивною психологією (такою як гуманістична психотерапія та терапія усвідомлення), так і з когнітивно-поведінковою терапією або навіть із використанням символізму в психодинамічній роботі. Можна використовувати більш директивну метафору, якщо попросити клієнта активно уявити подібну, але іншу метафору, і те, як вони можуть бачити речі, попросивши їх прокоментувати та екстраполювати.

Метафори опосередковано звертаються до страшних або табуйованих тем, спонукаючи клієнта розглянути подібні ситуації. Це допомагає змінити їх точку зору та побачити нові можливості [47].

Зокрема, Міхіна І. також зосереджує свою увагу на терапевтичній метафорі, яку визначає як дієвий засіб реконструкції ціннісно-сислової сфери особистості, що впливає на актуалізацію її творчого потенціалу. Автор пов'язує використання терапевтичних метафор з розблокуванням прихованих внутрішніх творчих можливостей, їх вивільненням і розвитком. Її цікавить не

тільки психотерапевтичний, утім, й особистісно-розвивальний потенціал метафор. Обґрунтовується доцільність використання терапевтичних історій для розвитку творчих здібностей. Спираючись на результати експериментальних досліджень, автор зазначає, що обробка повідомлень метафоричного типу відбувається у правій півкулі головного мозку, тому терапевтичні історії вважають «мовою правої півкулі».

Звертається увага на метафоричне пізнання, яке розширює можливості раціонального та емпіричного пізнання і не використовує ні розум як такий, ні відчуття, а лише інтуїтивні сигнали [15, с. 82].

В дослідженні Бобчинець Л., зазначено, що метафоричні словосполучення можуть бути використані як і в повсякденному мовленні, так і в описі психічних процесів, та наводить такі приклади, як “to have a mental block” (бути заблокованим) для позначення стану неможливості мислити, “to be knocked out” (бути відключеним) посилаючись на до втрати свідомості, “to process and save information” (обробляти та зберігати інформацію) тощо.

Окрім метафор, як термінів у психології, існують метафори, які використовуються в психологічних практиках. Такі метафори мають терапевтичну функцію, тоді як функція термінологічних метафор – номінаційна. Наприклад, такі метафори, як “black and white thinking” (чорно-біле мислення) та “thought reading” (читання думок) допомагають клієнтам краще усвідомлювати свої когнітивні процеси.

Дві інші метафори, які можуть бути корисними, це “dark glasses” (темні окуляри) і “blinders” (шори, які надягають на коня, щоб обмежити діапазон його зору). Коли люди в депресії, вони ніби носять окуляри з темними скельцями. Інформація, яку вони отримують з навколишнього середовища, проходить через темні лінзи. Тому вони схильні сприймати свій досвід дуже негативно.

За Мозером К., “burdened camel” (обтяжений верблюд) є метафорою стресу. Він представляє ідею верблюда з величезним пакетом соломи на спині. Ноша верблюда нестерпно важка, і бідна тварина збирається зламатися (або

поставити на коліна). Тому частину соломи потрібно дуже швидко видалити, щоб навантаження було стерпним.

Альтернативна метафора в стресовій ситуації: “to have a lot on one’s plate” (мати багато чого на тарілці). Це створює усвідомлення того, що все критично і потрібно щось робити негайно. Що потрібно терміново, так це зменшити навантаження.

Одна з метафор у роботі з молодими людьми, які страждають на розлади харчової поведінки, це “paddling against the current” (веслування проти сильної течії) [43, с. 178–181].

У дослідженні Леоненко М. та Лисенкової І. виділено такі параметри ефективності використання метафори як засобу психологічного впливу на людину:

1. Орієнтований на підсвідоме клієнта.
2. Використовується як одноразовий терапевтичний прийом і як стійкий образ, що супроводжує весь процес психотерапії.
3. Поєднує логічне та чуттєве сприйняття світу.
4. Розглядається як суб’єкт осмислення та розуміння себе та світу;
5. Дозволяє використовувати мову клієнта без відхилень і введення будь-яких понять, образів і концепцій в карту реальності.
6. Завжди посилається на особистий досвід.
7. Не є поняттям, але є його передавачем.
8. Дозволяє дистанціюватися від проблеми.
9. Забезпечує розуміння, що передує знанням.
10. Вирішує проблеми конфронтації та психологічного опору.
11. Можуть бути ефективно використані в різних видах діяльності практичної психології [16, с. 73].

Наведемо ще декілька прикладів метафор із галузі психології:

“Life is like a heart monitor; there are ups and downs. If it goes flat, you’re dead” (Життя схоже на серцевий монітор; є злети і падіння).

“When you’re in active addiction, you’re a shadow of yourself”. (Коли ви перебуваєте в активній залежності, ви тінь самого себе).

“Cravings are like waves; ride them out until the wave recedes”. (Тяга до чогось схожа на хвилі ;переждіть їх, поки хвилі не спадуть).

“Going to therapy is akin to filling your toolbox with tools”. (Похід на терапію схожий на те, щоб наповнити свій ящик інструментами).

“Your life is a book with many chapters and pages. Every day is a new page. You write your own story”. (Ваше життя – це книга з багатьма розділами та сторінками. Кожен день – нова сторінка. Ви пишете свою історію) [49].

Метафора в психології є важливим інструментом для усвідомлення складних психічних процесів і явищ, допомагаючи формувати нові сенси та поглиблювати розуміння реальності. Вона не лише полегшує процес комунікації та навчання, але й розширює можливості терапії, надаючи клієнтам нові перспективи для вирішення проблем.

2.2 Евфемізми

У сучасному суспільстві зростає потреба в альтернативних виразах під час обговорення делікатних тем. Оскільки люди прагнуть спілкуватися більш делікатно, вони часто віддають перевагу більш м’якій мові, щоб не здаватися різкими чи образливими. Ці альтернативні вирази відомі як евфемізми. Людській природі властиво уникати прямого називання речей, предметів чи явищ, які можуть здатися неприємними. У розмові мовці намагаються зменшити можливість образи, вибираючи мову, яка підтримує гармонійний тон. Замість використання термінів, які можуть перервати хід діалогу, вони обирають евфемізми – слова, призначені для пом’якшення можливого негативного впливу оригінального терміну. Ці заміни не тільки пом’якшують вираз, але й допомагають зберегти намір мовця, поважаючи чутливість слухача.

Доречно буде згадати Мацько Л. та Кравець Л., які у своїй роботі наголошують на естетичність професійної мови. Авторки підкреслюють, що естетичність професійної мови повинна спиратися на чистоту, виразність, а також доречність, образність, які у взаємодії та пропорційності створюють гармонію усного чи письмового тексту. Естетика професійної мови досягається оптимальним добром мовних засобів, потрібних для певної комунікативної настанови, гармонійною цілісністю тексту. Почуття естетичного задоволення викликає ввічливе, дотепне мовлення. Цього можна досягнути, використовуючи евфемізми в мові професійних психологів [10, с. 55].

Евфемізми у психології – це спеціальні слова або фрази, які використовуються для пом'якшення або завуалювання складних, чутливих або потенційно негативних тем, що стосуються психічного здоров'я та поведінки. Вони допомагають зменшити стрес, уникнути стигматизації та забезпечити більш делікатне обговорення проблем, пов'язаних з психологією.

Дослідниця Фаталієва Н. згадує Лутца В., який мав абсолютну рацію, коли казав, що «мова створена для того, щоб уникати відповідальності, робити неприємне приємним, непривабливе – привабливим».

Перші евфемізми вважалися більш релігійними за характером, оскільки вони описували релігійні події та були пов'язані з соціальними аспектами життя людей.

Навіть у сучасному суспільстві люди в деяких культурах мають забобонні переконання, що слова здатні притягувати щось негативне. Наприклад, «рак» може здатися деяким людям духовно небезпечним, тому вони уникають згадувати його.

Евфемізація – одна з найінтенсивніших тенденцій у лінгвістиці. Тому не дивно, що в літературі цьому присвячені численні дослідження. Евфемізм – це лінгвістичний прийом, який знову і знову привертає увагу лінгвістів, і він досі залишається однією з центральних проблем сучасної англійської мови.

Евфемізми лінгвісти визначають по-різному. Більшість лінгвістів, говорячи про причини появи в мові евфемізмів, враховують етичні норми поведінки.

Так, Фаталієва Н. приводить для прикладу вислови деяких вчених з цього приводу, як:

1. Лутц В. зосереджується на етичних міркуваннях і називає евфемізм «моральністю риторики».

2. Фернандес К. підкреслює важливість евфемізмів у повсякденному мовленні та розглядає їх як форму «вербальної поведінки».

3. Ферклаф К. розглядає «евфемізм як повсякденне, комплексне явище, яке служить певній функціональній меті в соціальному дискурсі».

Тим часом є лінгвісти, які розглядають евфемізми як джерело обману. У цьому зв'язку Лаконе Дж. вважає, що евфемізми можуть «ховати, здавалося б, прості та зрозумілі слова за оманливими або надто складними».

Міхас О. вказує, що «евфемізація, безсумнівно, служить мовним мостом до непрямості, яка має тенденцію домінувати в людському спілкуванні в сучасну епоху».

Причини евфемізації слів різні. Важливо звернути увагу на фактори, на основі яких виникає потреба в евфемістичних виразах:

1. Кожного разу, коли ми передаємо частину інформації, ми свідомо намагаємося звернути увагу на вибір слів.

2. Коли люди звертаються до евфемізмів і намагаються уникнути прямого називання неприємних речей, вони хочуть звучати ввічливо і тактовно.

Наприклад:

а) “life coach” (життєвий тренер) – часто використовується замість «терапевт» або «психолог», наголошуючи на керівництві та особистісному розвитку.

б) “mood enhancer” (поліпшувач настрою) – більш м'який спосіб назвати антидепресанти.

в) “challenging behavior” (виклична поведінка) – використовується для опису складної або проблемної поведінки без негативних конотацій.

г) “mind gymnastics” (гімнастика розуму) – відноситься до розумових вправ або когнітивних тренувань, творчо припускаючи, що розум можна розтягнути та зміцнити, як м’яз. По суті, терапія, яка не називається терапією.

д) “emotional recalibration” (емоційне перекалібрування) – спосіб описати «емоційну нестабільність» або «перепади настрою», що має на увазі процес пристосування, а не дисфункцію.

е) “personal challenges” (особисті виклики) – м’який спосіб послатися на «проблеми з психічним здоров’ям» або «психологічні проблеми», підкреслюючи труднощі, не викликаючи тривоги.

є) “intense emotional experience” (інтенсивне емоційне переживання) – евфемізм для «важкого психічного захворювання» або «кризової ситуації», що зосереджується на досвіді, а не на тяжкості.

Це бажання посилюється особливо тоді, коли ми хочемо, щоб слухач нам повірив, ми хочемо сформувані в ньому почуття добра і зла, ми хочемо вплинути на його погляд на світ. Тому наш вибір евфемістичних виразів визначають додаткові лінгвістичні фактори, тобто вони пов’язані з реальністю.

Отже, евфемізми – нестійке явище мови, виникнення якого залежить від різних історичних періодів, соціально-економічного добробуту та психологічного стану носія мови [44].

Евфемізми – це емоційно нейтральні слова або вирази, які вживаються замість синонімічних їм слів і виразів, які видаються мовцеві непристойними, грубими або нетактовними. Деякі зарубіжні лінгвісти називають евфемізми “catch-words, umbrella words, dimdefinitions”, тому що вони виконують роль своєрідних слів-кодів.

Серед основних ознак евфемізмів виокремлюють такі:

1. Семантична невизначеність або низький рівень конкретності, що дозволяє пом’якшувати негативну оцінку денотата.

2. Стигматичність денотата, тобто наявність негативної або нейтральної конотації.

3. Створення позитивної або нейтральної конотації.

4. Збереження істинності вислову.

5. Поверхневий характер поліпшення денотата, що дозволяє адресатові зрозуміти, про який предмет йде мова [17, с. 175–176].

Відтак, можна стверджувати, що евфемізми грають ключову роль у сучасному суспільстві, забезпечуючи делікатність при обговоренні чутливих тем та допомагаючи уникнути образ і стигматизації. Вони виконують функцію пом'якшення негативного впливу слів, сприяючи ввічливому та гармонійному спілкуванню.

2.3 Синонімічні ряди

Як відомо, термінологічна лексика націлена на досягнення максимальної точності, щоб кожне спеціальне поняття відповідало лише одному терміну. Проте, з розвитком науки і техніки, європейські мови поступово збагачувалися новими лексичними, зокрема термінологічними, одиницями. Внаслідок інтенсивності та масовості цього процесу він поступово виходив з-під контролю, що спричинило появу значної кількості синонімів для позначення одних і тих самих понять. Це питання викликало інтерес багатьох філологів та дослідників, які дійшли висновку, що синонімія в галузевих термінах є небажаним і навіть шкідливим явищем. Цієї думки дотримуються такі дослідники як Д'яков А., Кияк Т., Куделько З., Вакуленко М., Мартиняк О., Веклинець Л. та інші.

Стосовно явища синонімії у «Словнику лінгвістичних термінів» зазначено, що це збіг за основним значенням морфем, слів, фразеологічних зворотів і синтаксичних конструкцій за наявності в них різних змістових відтінків і стилістичного забарвлення.

Важливою для розуміння поняття синонімії є думка французького логіка Ору С., який наголошував, що відношення синонімії існує між лексичними одиницями в мові, і це робить можливими підстановки в мовленні. З погляду науки термінології доцільним видається таке означення: синоніми – це одиниці системи мови (морфеми, лексеми, синтаксичні конструкції), які в межах, як правило, одного мовного рівня позначають те саме поняття і які можна замінити в контексті без спотворення загального змісту.

Прагнення точності терміна підсилюється тим, що відсутність синонімів значно полегшує укладання термінологічних словників, особливо за принципом «одне поняття – один термін». Але такий підхід криє в собі небезпеку штучного збіднення наукового стилю. Адже «закон дистрибуції» формулює тенденцію, яка зовсім не є універсальною; до того ж, інший загальний принцип синонімії – так званий «закон притягання синонімів» – свідчить про тенденцію виражати явища, які відіграють важливу роль у певному колективі, більшою кількістю синонімів [16, с. 45–51].

До того ж, пам'ятаючи, що синонімія є характерною рисою літературної мови, законом розвитку та існування мови, то немає підстав вести мову про синонімію термінів як явище негативне й надлишкове або взагалі її заперечувати, бо на термінну лексику як на підсистему літературної мови поширюються закони останньої [19, с. 100].

Рильський М. писав: «Багатство синонімів – одна з питомих ознак багатства мови взагалі. Уміле користування синонімами, тобто вміння поставити саме те слово і саме на тому місці – невід'ємна прикмета доброго стилю...» [18, с. 51].

Також, Мартиняк О. у своєму дослідженні зауважує, що термінні синоніми дуже корисні, бо кожен по-різному розкриває зміст поняття. Тому поряд із загальновизнаною тезою про шкідливість синонімів для термінології вже традиційною стала теза про синонімію як невід'ємну ознаку термінної

лексики. Але, визнаючи наявність синонімів у термінології, мовознавці все ж таки по-різному трактують це явище і дають йому різні назви.

Мартиняк О. звертає увагу на те, що особливістю синонімних термінів є те, що вони називають те саме поняття, не мають суттєвих відмінностей у значенні і вживаються як взаємозамінні [19, с. 100–101].

Цієї ж думки дотримується Веклинець Л., та зазначає, що у психології синоніми взаємозамінні, співвідносяться з одним і тим же поняттям (чи об'єктом), не різняться смисловими відтінками. Саме тому ми вважаємо, що у психологічній термінології можна говорити про дублетність чи паралельність термінів [20].

Михайлова Т. пропонує розрізняти такі типи синонімів у термінології психології:

1. Абсолютні синоніми. Наведемо приклади: “depression” (депресія) – “melancholy” (меланхолія) є абсолютними синонімами, оскільки обидва терміни використовуються для позначення стану пригніченості та смутку.

2. Відносні синоніми: Ці терміни мають відмінність у значенні лише однією семою, через що можуть бути взаємозамінними лише в певних контекстах. Наприклад, “anxiety” (тривога) – “fear” (страх) є відносними синонімами. Хоча обидва терміни стосуються відчуття неспокою, «страх» має вужче значення, що стосується конкретної загрози, тоді як «тривога» може бути загальним відчуттям без конкретного джерела.

3. Комплексні синоніми. Наприклад, “personality” (особистість) – “individual” (індивід) це абсолютні синоніми, а “subject” (суб'єкт) – відносний синонім до перших двох.

Класифікації термінів можуть базуватись на структурних особливостях синонімних термінів.

Зокрема, Кочан І. пропонує таку класифікацію синонімів у науково-технічній термінології. Якщо перенести цей підхід на терміни психології, то можна виділити такі типи:

1. Одноструктурні:

а) Терміни-варіанти, або словотвірні синоніми: “adaptation” (адаптація) – адаптування, “integration” (інтеграція) – інтегрування.

б) Різнокореневі відповідники термінів: “stress” (стрес) – напруження, “aggression” (агресія) – “animosity” (ворожість), “brutality” (жорстокість).

в) Терміни, різні за походженням: “anxiety” (тривога) – “unease” (неспокій), “insight” (інсайт) – “clarity” (прозоріння).

2. Різноструктурні:

а) Терміни, утворені аналітичним і морфологічним способами: “self-esteem” (самооцінка) – “self-assessment” (оцінювання себе), “emotional state” (емоційний стан) – “emotionality” (емоційність).

б) Однокореневі терміни-синоніми, словосполука – композит: “social adaptation” (соціальна адаптація) – соціоадаптація.

Важливою проблемою є розмежування синонімів і варіантів у термінологічній лексиці.

Пропонуємо вважати синонімними два різні терміни, які називають те саме поняття. Серед них можна виділити такі типи в психологічній термінології:

1. Лексичні синоніми – терміни, утворені від різних твірних основ: “perception” (сприйняття) – “sensation” (відчуття), “adaptation” (адаптація) – “adjustment” (пристосування), “reflection” (рефлексія) – “self-analysis” (самоаналіз).

2. Словотвірні синоніми – терміни, утворені від однієї твірної основи за допомогою різних словотворчих афіксів: “psychology” (психологія) – “psychological science” (психологічна наука), “self-esteem” (самооцінка) – “self-worth” (самоповага), “perception” (перцепція) – “perceptual” (перцептивний), “reactivity” (реактивність) – “reaction” (реакція).

3. Синтаксичні синоніми:

а) Терміни, утворені різними способами: “cognitive” (когнітивний) – “thought-based” (мислительний) (афіксальний – безафіксний), “self-reflection” (саморефлексія) – “self-analysis” (самоаналіз) (основоскладання – аналітичний).

б) Терміни-словосполучення з різним складом: “cognitive therapy” (когнітивна терапія) – “thought therapy” (терапія мислення) [19, с. 101–102].

Фрейша Ю. розрізняє п'ять причин виникнення варіацій термінів: діалектні – пов'язані з різним походженням авторів, функціональні – пов'язані з різними комунікативними регістрами, дискурсивні – пов'язані з різними стилістичними та експресивними потребами авторів, міжмовні – пов'язані з міжмовними контактами, когнітивні – пов'язані з різною концептуалізацією та мотивацією [18, с. 53].

Окрім цього, термін, утворений за класифікаційною ознакою, часто має синонім, в якому використовуються компоненти-символи: “cognitive function” (когнітивна функція) – “C-Function” (С-функція), “emotional sphere” (емоційна сфера) – “E-Sphere” (Е-сфера), “social adaptation” (соціальна адаптація) – “S-Adaptation” (S-адаптація).

Якщо термін, навіть достатньо точний і гнучкий, є багатозначним словом, це може призводити до необхідності в семантично вужчому відповіднику-синонімі.

Традиційно виділяють такі загальномовні функції синонімів: уточнення; заміщення (дозволяє уникнути тавтології); увиразнення; експресивно-стилістична функція.

Вакуленко М. також підкреслює, що не можна штучно збільшувати число синонімів за рахунок невдалих термінів, тому краще необхідно зменшувати кількість псевдосинонімів, вилучаючи, перш за все, елементи, які порушують фонетичні, граматичні (морфологічні, словотвірні, синтаксичні) та лексико-семантичні норми. Не зайве пам'ятати й про те, що тільки достатня практика вживання (тобто статистична закріпленість) остаточно вирішує долю кожного

терміна: чи він буде основним (стандартним) або допоміжним (тлумачним), чи перспективним, чи зовсім вийде з ужитку [18, с. 54–62].

Таким чином, у термінології існує низка об'єктивних причин для появи синонімів. Синоніми в термінології є доцільними, оскільки вони виконують важливі функції, зокрема:

1. Допомагають у науковому визначенні понять і тлумаченні термінів, особливо тих, що мають запозичене походження;
2. Забезпечують найточніше вираження думки, особливо в тих випадках, коли межа між поняттями нечітко окреслена;
3. Дозволяють уникнути повторення одного й того самого слова чи словосполучення.

Тож з'ясовано, що, виникнення синонімів у термінології є закономірним наслідком розвитку мов і науки, що забезпечує точніше визначення понять і вираження ідей. Хоча синонімія може ускладнювати створення термінологічних словників, вона також виконує важливі функції, такі як уточнення значення термінів і запобігання тавтології, що робить її корисною в науковій комунікації.

2.4 Антонімія як основний спосіб показу протиставлення термінів

Розглянемо протилежне значення до синонімів і сутність антонімії та антонімів у психологічній галузі.

Грунтовно описали це явище у своєму дослідженні Гао Ч. та Чжен Ц. Зокрема вони зазначають: «У лінгвістиці однією з найважливіших галузей є семантичні відношення, зокрема лексичні відношення, до яких належать синонімія, антонімія, гіпонімія тощо. Антонімія, протилежність значення, здавна вважалася одним із найважливіших семантичних відношень. Людське мислення та мова тісно пов'язані, і значення антонімії в людському мисленні неминуче відображається на людській мові. Лайонс Дж. каже, що люди мають

загальну тенденцію поляризувати досвід і судження мислити протилежно».

Також вони згадують Джексона Г., який відмічає, що антонімія займає друге місце (лише після синонімії) за частотою серед різноманітних семантичних зв'язків, які використовуються у визначеннях словників [46, с. 234].

Дослідник Біян Н. відзначає, що дослідження особливостей системної організації терміносистем у різних галузях, зокрема аналіз семантичних відносин між їх елементами, має велике значення для вирішення питань їх упорядкування і стандартизації, а також для розуміння закономірностей семантичного розвитку спеціалізованої лексики. Важливим аспектом системних відносин у мові є відносна протилежність її складових. Сучасні лінгвістичні дослідження підтверджують активне використання антонімів у різних галузевих термінологіях.

Проблема антонімічних відносин у термінологічній лексиці не викликає значних суперечок у термінознавстві, оскільки цей лексико-семантичний процес не суперечить основним принципам термінології, таким як точність, однозначність, стилістична нейтральність, системність та прозорість. Наявність антонімічних зв'язків, які базуються на протилежності понять, виражених термінами, є важливим проявом системності термінологічної лексики. Антоніми відіграють роль у позначенні крайніх меж термінологічного поля [21, с. 6].

Слово «антонімія» було введено Смітом К. Дж. як протилежність «синонімії». З 1867 року було докладено багато зусиль для визначення «антонімії», але проблема полягає в тому, що визначення антонімії має тенденцію до ілюстрації, а не до опису. Наприклад, якщо ми хочемо розповісти іншим, що таке антонімія, навести кілька прикладів, як-от старий/молодий, високий/низький, відкритий/закритий, поганий/хороший тощо, буде

ефективніше, ніж дати визначення. Однак знайти визначення, яке б пояснило кожен приклад антонімії, важко, навіть проблематично.

Лайонс Дж. визначає «антонім» як слова, протилежні за значенням, а «антонімію» як протилежність між словами. Наприклад, «купити» та «продати» є парою антонімів, і зв'язок між цими двома словами називається антонімією. Ліч Дж. висуває визначення антоніма та антонімії в семантиці, згідно з яким відношення протилежного значення між словами є антонімією, а слово протилежного значення є антонімом [46, с. 234].

Антоніми відіграють важливу роль у кількох галузях дослідження, таких як лінгвістика, психологія, література чи психолінгвістика:

1. Роль лінгвістики в конкретних антонімах чітко показала їх здатність краще пояснювати значення слів, чітко аналогічних або двомовних словників. Отже, внесок у галузі лексикографії є особливо важливим.

2. Зв'язок із психологічними антонімами можна пов'язати з дослідженнями, що асоціюють слово (асоціація слів), за допомогою яких виявляється, коли людський розум здатний функціонувати щодо протидії [45, с. 6].

У психологічному контексті вивчення протилежних значень слів, або антонімів, має особливе значення. Антоніми допомагають розкривати глибину смислових відтінків та відображати складність людського мислення. Наприклад, у психолінгвістиці, аналіз антонімів може показати, як люди сприймають і категоризують реальність через протилежні поняття, такі як “good” (добро) та “evil” (зло), “love” (любов) та “hate” (ненависть).

Антонімія відображає тенденцію людського мозку структурувати інформацію за допомогою протилежностей, що допомагає у побудові когнітивних моделей та полегшує процеси розуміння та запам'ятовування. У психології це явище також може бути пов'язане з дихотомічним мисленням, коли люди схильні бачити речі в чорно-білих категоріях, не завжди усвідомлюючи існування проміжних варіантів.

Існує три основних типи антонімії, тобто градуюча антонімія, додаткова антонімія та зворотна антонімія:

1. Градуюча антонімія, яка є найпоширенішим типом антонімії. Такі антонімічні пари, як гарячий/холодний, великий/маленький і високий/низький, належать до градаційних антонімів. Ми можемо виявити, що це в основному прикметники. Градуюча антонімія має три характеристики:

а) вони градуйовані, тобто члени пари відрізняються за ступенем, наприклад, “fear” (страх) – “calmness” (спокій);

б) антоніми такого роду оцінюються за різними нормами, наприклад, “active” (активний) – “passive” (пасивний);

в) один член пари, як правило, термін для вищого ступеня, служить терміном покриття, наприклад, “depression” (депресія) – “sadness” (сум).

2. Комплементарна антонімія, до якої належать такі антоніми, як “vivacious” (життєрадісний) – “lethargic” (апатичний). Комплементарні антоніми також мають три характеристики:

а) вони повністю поділяють усе семантичне поле;

б) норма в цьому типі абсолютна;

в) для двох членів пари немає терміну покриття.

3. Зворотна антонімія, такі як “introvert” (інтроверт) / “extrovert” (екстраверт), “therapist” (терапевт) / “client” (клієнт), “mentor” (наставник) / “mentee” (підопічний), “observer” (спостерігач) / “participant” (учасник), “dominance” (домінування) / “submission” (підкорення) та “leader” (лідер) / “follower” (послідовник). Вони і показують зворотний зв'язок. А є “introvert” (інтроверт) означає, що В є “extrovert” (екстраверт). Або наприклад “therapist” (терапевт) означає, що Б є “client” (клієнт). Також є “mentor” (наставник) означає, що Б є “mentee” (підопічний). Це також відомо як реляційні протилежності.

За формальною структурою англійські терміни-антоніми фахової мови туризму поділяються на наступні основні різновиди: лексичні (або

різнокореневі) та словотвірні (або спільнокореневі, граматичні, афіксальні) антоніми.

1. Лексичні (або різнокореневі) – значення протилежності реалізується шляхом семантичного протиставлення кореневих морфем, наприклад, “reward” (нагорода) – “punishment” (покарання), “rational” (раціональний) – “irrational” (ірраціональний).

2. Словотвірні (або спільнокореневі антоніми) – це терміни, які виражають значення протилежності за допомогою:

а) афіксальних морфем, наприклад: “conscious” (свідомий) – “unconscious” (несвідомий), “dependent” (залежний) – “independent” (незалежний), “functional” (функціональний) – “dysfunctional” (дисфункціональний).

б) полярних префіксів, наприклад, як “hyper-/hypo-” (“hyperactive” – гіперактивний, “hypoactive” – гіпоактивний; “over-/under-” (“overstimulate” – перевозбуджувати, “understimulate” – недостимулювати; “pro-/anti-” (“prosocial” – просоціальний, “antisocial” – антисоціальний).

Також існують терміни-словосполучення, які можна характеризувати за кількома параметрами:

1. За кількістю складових частин:

а) двокомпонентні: “cognitive bias” (когнітивне упередження) / “objective judgment” (об'єктивне судження); “positive reinforcement” (позитивне підкріплення) / “negative reinforcement” (негативне підкріплення);

б) трикомпонентні, які кількісно поступаються двокомпонентним: “short-term memory” (короткочасна пам'ять) / “long-term memory” (довготривала пам'ять); “generalized anxiety disorder” (генералізований тривожний розлад) / “specific phobia disorder” (специфічний фобічний розлад);

в) багатоконпонентні: “attachment theory in psychology” (теорія прив'язаності в психології) / “detachment theory in psychology” (теорія відчуження в психології); “maximum acceptable stress level” (максимально

допустимий рівень стресу) / “minimum acceptable stress level” (мінімально допустимий рівень стресу).

2. За кількістю кореневих морфем протиставлюваних компонентів:

а) прості протиставлювані компоненти: “self-esteem” (самооцінка) / “self-doubt” (невпевненість);

б) складні протиставлювані компоненти: “high-functioning” (високофункціональний) / “low-functioning” (низькофункціональний); “cognitive-behavioral” (когнітивно-поведінковий) / “non-cognitive” (некогнітивний).

Лексичні антонімічні термінологічні словосполучення вказують на якісні, кількісні, часові, просторові значення, протилежно спрямовані дії тощо, які детальніше розглянемо нижче:

а) якісні значення переважають в термінології сфери охорони довкілля: “high resilience” (висока стійкість) / “low resilience” (низька стійкість), “positive emotion” (позитивна емоція) / “negative emotion” (негативна емоція);

б) кількісні значення: “minimal intervention” (мінімальне втручання) / “extensive intervention” (широке втручання);

в) часові значення: “long-term effect” (довгостроковий ефект) / “short-term effect” (короткостроковий ефект), “chronic condition” (хронічний стан) / “acute condition” (гострий стан);

г) просторові значення або розташування: “central” (центральний) / “peripheral” (периферійний);

д) протилежно спрямовані дії: “therapeutic intervention” (терапевтичне втручання) / “harmful behavior” (шкідлива поведінка);

е) значення рухомості: “dynamic factor” (динамічний фактор) / “static factor” (статичний фактор).

Англійській мові термінології сфери психології притаманні префікси заперечної семантики, такі як “un-, dis-, il-”, які приєднуються до слова зі

стверджувальною семантикою, утворюють його антонім. У процесі дослідження антонімів виявлено 7 продуктивних префіксів.

Найпродуктивнішими є:

1. “non-” (supportive / nonsupportive behavior = підтримуюча / не підтримуюча поведінка; engaging / nonengaging communication = залучена / не залучена комунікація)

2. “un-” (conscious / unconscious bias – свідоме / несвідоме упередження; happy / unhappy state – щасливий / нещасливий стан).

Тобто, антонімія, як протилежність значень, є ключовим аспектом семантичних відносин у психології та лінгвістиці, адже вона допомагає виявляти глибину і складність людського мислення, відображаючи тенденцію до структурування інформації через протилежності.

2.5 Омонімія

Омоніми в термінології психології представляють особливий інтерес через їх здатність викликати непорозуміння і плутанину в професійній комунікації. Оскільки психологічні терміни часто мають складні концепти і нюанси значень, наявність омонімів може ускладнити їх точне тлумачення та застосування.

У психології омоніми можуть впливати на різні аспекти досліджень і практики, від оцінки і діагностики до терапії і консультування. Наприклад, терміни, які мають однакову форму, але різні значення, можуть створювати труднощі при інтерпретації результатів досліджень або при спілкуванні між фахівцями і пацієнтами.

Омонім – це слово, яке має однакову форму, але різні значення. Омоніми можуть мати однакове написання (омографи), однакове звучання (омофони), або обидва ці аспекти одночасно.

Усі терміни-омоніми можна поділити за такою класифікацією, яку надали у своєму дослідженні Сухова А. та Степанішина І. [22, с. 234]:

1. Повні омоніми, які збігаються за всією парадигмою, наприклад “stress” (стрес) як психологічний стан напруги (he feels stressed at work) та як акцент у мовленні або наголос (stress on the second syllable).

2. Часткові, які збігаються тільки в деяких словоформах, наприклад “sole” (єдиний) та “soul” (душа).

В залежності від приналежності кожного з омонімів до якось частини мови розрізняють омоніми лексичні, граматичні і лексико-граматичні:

1. Лексичні омоніми мають однакову граматичну характеристику, але різняться лексично, тобто за змістом. Таким чином, “subject” (суб'єкт) та “subject” (тема розмови) належать до однієї і тієї ж частини мови, але мають різне значення.

2. В граматичних омонімах можна виявити змістову спільність, але належать вони до різних частин мови. Таким чином, “model” (теоретична концепція або схема) та “model” (демонструвати або показувати) не тільки однакові з точки зору вимови і графіки, але і пов'язані спільним змістом compete; однак їх категоріальна різниця робить ці слова граматичними омонімами.

3. Лексико-граматичні омоніми, які обмежуються формальною стороною, а розбіжності стосуються і граматичної, і лексичної характеристик. Прикладами такої омонімії можуть слугувати пари measure (метод для оцінки) та measure (вимірювати).

Наявні два основних типи термінів-омонімів:

1. Міжгалузеві – терміни однієї області значення, які піддалися переосмисленню і ввійшли в терміносистему іншої науки. Для міжгалузевої омонімії характерні щонайменш дві обов'язкові ознаки: за термінами повинні бути закріплені різні дефініції, і ці терміни функціонують в різних термінологічних системах. Наприклад, у психології “condition” значить

«становище пацієнта» та у юриспруденції воно значить «юридична умова або положення, що регулює певну угоду».

2. Внутрішньогалузеві – характерна одна й та ж сама форма слова, що має різні значення в межах тієї ж самої галузі науки або техніки. Характер значення таких омонімічних термінів визначається належністю оригінала до тієї чи іншої галузі науки і техніки та конкретною тематикою самого тексту оригіналу. Наприклад, у психології “schema” описує когнітивну структуру, яка організовує і зберігає знання, та може також означати певний тип організації тестових завдань або оцінки.

Омонімія існує також у випадку термінів-аббревіатур та скорочень. Оскільки аббревіатури та скорочення складаються з невеликої кількості літер, то існує ймовірність співпадіння їхніх форм у різних галузях науки і техніки. Наприклад, у психології: “SD – Standard Deviation” (міра розсіювання даних). У бізнесі: “SD – Sustained Development” (сталий розвиток) [там само].

Як висновок слід сказати, що омоніми в термінології психології становлять особливий інтерес через їх здатність викликати непорозуміння та плутанину в професійній комунікації, оскільки однакове слово може мати різні значення, що ускладнює точне тлумачення і застосування термінів у дослідженнях, оцінці, діагностиці, терапії та консультуванні.

2.6 Фразеологічні термінологічні одиниці

У сучасній лінгвістиці відзначається виражений антропоцентризм, що передбачає дослідження мови в контексті людської свідомості і практичної діяльності. Це передбачає, що фразеологізми в психології не є випадковим чи негативним явищем, а, навпаки, є важливими компонентами термінологічної системи. Вони відіграють роль у відображенні особливостей психологічного сприйняття і культурних контекстів, які визначають специфіку роботи психолога та сприйняття психологічних концепцій.

До того ж, розглядаючи фразеологізми як невід'ємну частину мови, варто зазначити, що їхні особливості проявляються не лише в літературній, а й у науковій мові, зокрема в психології. Фразеологізми в психологічній лексиці є важливим аспектом, який вносить певні нюанси в сприйняття термінології та її використання в професійних і академічних дискурсах.

Фразеологічний рівень психологічної мови є акумулятивним центром, через який здійснюється зв'язок між мовними явищами та культурними особливостями. Фразеологізми в психологічній термінології допомагають описати складні психологічні стани, процеси та явища, наприклад, такі вирази, як «психологічний бар'єр» або «емоційна дистанція», відображаючи специфіку світобачення та культурних уявлень. Вони збагачують термінологічну лексику новими виражальними засобами, дозволяючи глибше передати емоційні і когнітивні аспекти досліджуваних феноменів, таким чином дозволяють психологам і дослідникам чітко визначати і описувати складні психологічні явища, що впливають на людську поведінку та сприйняття. Це, в свою чергу, сприяє більш ефективному лікуванню, самопізнанню і розвитку, полегшуючи комунікацію між пацієнтом і психологом.

Фразеологізми – це цілісні стійкі поєднання слів, які мають не буквально, а образне, часто переносне значення. Це фраза, значення якої часто не пов'язане зі значенням окремих слів у її структурі. Утім, ми все одно розуміємо, про що йдеться.

Зазвичай фразеологізми класифікують таким чином:

1. Фразеологічні зрощення – абсолютно неподільні, нерозкладні, немотивовані фразеологічні одиниці, у значенні яких немає ніякого зв'язку, навіть потенційного, зі значенням їх компонентів. Наприклад, “lose one’s marbles” (поїхати дахом) – втрата розуму або розсудливості; “skeleton in the closet” (скелет у шафі) – прихована таємниця.

2. Фразеологічні єдності – теж семантично неподільні фразеологічні одиниці, але їхнє цілісне значення умотивоване значенням компонентів.

Наприклад, “burn out” (вигоріти на роботі) – втрата енергії та мотивації через постійний стрес або перевтому; “hit rock bottom” (досягти дна) – потрапити в найгіршу можливу ситуацію, з якої важко вибратися.

3. Фразеологічні сполучення – тип фраз, створюваних реалізацією зв'язаних значень слів. Фразеологічні сполучення не є безумовними семантичними єдностями. Наприклад, “bear a grudge” (затаїти образу) – продовжувати відчувати неприязнь або образу; “overcome fear” (подолати страх) – перемогти свої внутрішні побоювання або тривоги.

Досліджуючи фразеологізми психосемантики, які пов'язані з поведінкою людини, Грозян Н. поділяє їх на такі групи:

1. Неорганізована поведінка людини: “beat a dead horse” (товкти воду в ступі) – марні зусилля або обговорення питання, яке не веде до жодного результату; “fool around” (валяти дурня) – марнувати час, займаючись дурницями.

2. Організована людина: “grasp the nettle” (брати бика за рога) – вирішувати складні або неприємні ситуації; “keep one's eyes on the future” (задивитися вперед) – планувати свої дії відповідно до майбутніх цілей або можливостей.

3. Аморальна поведінка людини: “throw shade” (плювати в душу) – проявляти негативне ставлення або принизливу критику до когось; “pull the wool over someone's eyes” (обвести круг пальця) – вводити іншого в оману.

4. Високоморальна поведінка людини: “wage an inner battle” (боротися з самим собою) – вирішити свої власні сумніви, страхи або моральні дилеми; “stand by one's word” (тримати своє слово) – залишатися вірним обіцянкам і дотримуватися даних зобов'язань.

5. Поведінка невпевненої в собі людини: “walk on eggshells” (йти навшпиньках) – бути дуже обережним, щоб не образити чи не дратувати когось, часто через невпевненість або чутливість; “bite one's nails” (гризти нігті) – нервувати або переживати.

б. Поведінка впевненої в собі людини: “think for oneself” (жити своїм розумом) – приймати власні рішення та мати незалежну думку; “speak one's mind” (не лізти за словом в кишеню) – висловлювати свої думки відкрито і прямо, не приховуючи своїх справжніх почуттів [23, с. 225].

У процесі терапії терапевт може вживати різноманітні фразеологізми під час спілкування з пацієнтами. Це може допомогти створити більш зрозумілу та доступну комунікацію, а також забезпечити краще усвідомлення і вираження емоційних станів пацієнтів, наприклад, “get something out of your system” (виговоритися); “to hang in there” (не здаватися); “no pain, no gain” (тяжко працювати); “to pull yourself together” (заспокоїтись, зібратися в кучу); “to cross the bridge” (не відразу говорити про яку небудь проблему) [37].

В комунікації між лікарем та пацієнтом можуть бути використані наступні фразеологізми для позначення почуттів та психологічного стану, наприклад: “to leap for joy” (скакати від радості); “to be over the moon” (бути на сьомому небі від щастя) “to get carried away” (переборщити); to blow a fuse (вибухнути) “a heavy heart” (серце стискається) [38].

Обговорюючи життєві ситуації, можуть бути вживані й такі фразеологізми, наприклад, “between the devil and the deep blue sea” (між молотом і ковадлом); “by the skin of one's teeth” (ледве-ледве, з гріхом навпіл); “to come to pieces” (вилетіти в трубу); “to let the grass grow under one's feet” (сидіти склавши руки); “to walk a mile in my shoes” (пройти мильо в моєму взутті).

Як ми бачимо, фразеологізми в психології є важливими для відображення складних станів і культурних контекстів, покращуючи комунікацію між психологами та пацієнтами.

Висновки до розділу 2

Отже, метафора в психології є ключовим засобом для усвідомлення складних психічних процесів, сприяючи новому баченню проблем та глибшому розумінню реальності, полегшуючи комунікацію та терапію. Евфемізми допомагають уникати конфліктів і стигматизації, виконуючи функцію пом'якшення, що робить спілкування більш тактовним і гармонійним. Синонімія в термінології забезпечує точність і варіативність вираження ідей, хоча й створює виклики у формуванні словників, тоді як омоніми можуть викликати плутанину через багатозначність термінів у професійній комунікації. Антоніми в психолінгвістиці розкривають глибину мислення, показуючи сприйняття реальності через протилежності. Омоніми в психологічній термінології можуть викликати плутанину через різні значення одного слова, ускладнюючи професійну комунікацію. Фразеологізми важливі для передачі культурних контекстів і складних психічних станів у спілкуванні психологів із пацієнтами.

РОЗДІЛ 3

ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ТЕХНІКИ ТА МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО НАВЧАННЯ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНОГО ПСИХОЛОГІЧНОГО ДИСКУРСУ

3.1 Труднощі та техніки перекладу психологічної термінології

Проблеми термінології сьогодні є одними з найактуальніших у перекладознавстві та лінгвістиці. Термінологічні одиниці займають важливе місце в національному словнику будь-якої мови і швидко розвиваються, маючи високий попит серед фахівців різних сфер суспільного життя. Це привертає увагу багатьох філологів. Однак, термінологія може створювати труднощі для перекладачів не лише в науково-технічних текстах, але й у інших літературних текстах. Переклад фахових текстів не обмежується тільки передачею термінологічних одиниць мовою перекладу.

Для досягнення адекватного перекладу необхідно знати походження, способи утворення, класифікацію та функціонування термінів як в межах конкретної терміносистеми, так і поза нею, а також особливості їх перекладу.

Однак, перш ніж приступати безпосередньо до роботи, важливо ґрунтовно ознайомитися з правилами перекладу, розуміти етапи цього процесу та бути свідомим щодо вимог, що пред'являються до результату. Знання та розуміння цих аспектів створює основу для ефективної роботи над перекладом, дозволяючи уникати типових помилок та досягати високого рівня якості в передачі змісту й стилю оригіналу.

Процес перекладу термінів і термінологічних сполучень є складним завданням, яке вимагає від перекладача наступного:

1. Визначити терміни в тексті.
2. Виявити лексичне значення термінів відповідно до контексту та стилістичних функцій термінів у вихідному тексті.

3. Вибрати відповідне значення терміна відповідно до контексту.

4. Перекласти терміни, зберігаючи їх стилістичну функцію в мові перекладу.

Існують правила перекладу термінів і вимоги до перекладених термінів у стандартизованій термінології:

1. Термін вихідної мови (SL) має бути перекладений за допомогою корельованого терміна цільової мови (TL).

2. Вибір способу перекладу терміна і термінологічних сполучень залежить від контексту.

3. Якщо термін вихідної мови не може бути перекладений корельованим терміном цільової мови, цей термін слід запозичити або створити новий термін у цільовій мові, зберігаючи всі його термінологічні характеристики та відповідність іншим термінам у термінологічній системі. Термін вихідної мови також може бути замінений на інший термін, що існує в цільовій мові, синонімічний термін або слово, що використовуються для цього поняття в цільовій мові. Якщо жоден із зазначених вище способів не підходить, термін вихідної мови може бути запозичений у цільовій мові без перекладу, але з повним поясненням, наведеним у посиланнях, додатках або примітках до тексту.

Щоб забезпечити якісний науковий і технічний переклад, необхідно дотримуватися таких вимог:

1. Глибоке знання предметної області, що розглядається в оригінальному тексті.

2. Достатнє знання іноземної мови, її лексичних і граматичних особливостей у порівнянні з рідною мовою.

3. Знання основ теорії перекладу та специфіки технічного перекладу.

4. Розуміння характеру наукового та технічного функціонального стилю як вихідної, так і цільової мов.

5. Ознайомленість з прийнятими умовними знаками, абрєвіатурами (скороченнями), системами мір і ваг вихідної та цільової мов.

6. Добре знання рідної мови та правильне використання її номенклатури [24, с. 49–52].

При перекладі термінів, Бережна М. та Лозовська Л. пропонують користуватися такими етапами при роботі:

На першому етапі, при перекладі терміну пропонується звернутися до словника, і переконатися що існує точний його переклад (тобто існує лексичний еквівалент). За відсутності еквівалента, треба перейти до третього етапу, оминаючи другий.

На другому етапі, якщо ми знаходимо відповідник, потрібно визначити, чи є він однозначним або багатозначним. Якщо термін однозначний і його значення підходить для нашої теми, його можна використовувати. Наприклад, термін “trauma” має відповідник «травма», що підходить як для фізичних, так і для психологічних станів. Однак, якщо термін має кілька значень, важливо врахувати контекст. Наприклад, термін “attachment” у психології має значення «прив’язаність», тоді як у загальному вжитку він може означати «додаток» до листа.

Якщо термін має кілька відповідників, потрібно знайти спеціальний для психологічної галузі. Наприклад, англійське “repression” перекладається як «пригнічення» в загальному контексті, але в психології цей термін означає «витіснення» як механізм захисту. Якщо спеціального терміну немає, можна використати загальний відповідник. Наприклад, “resilience” може означати і «пружність», і «стресостійкість» залежно від контексту.

На третьому етапі, якщо виявилось, що еквівалента немає, або наявний відповідник застосовується в інших сферах виробництва, і не підходить нам, робимо висновок, що термін є неологізмом або настільки вузькоспеціалізованим терміном, що його переклад до цього часу був не

потрібен. Тут також можливі два варіанти. Якщо значення терміна не зрозуміле, спочатку шукаємо його пояснення (в тлумачних словниках/інтернет-ресурсах/консультуємося зі спеціалістом), і тоді пропонуємо власний варіант. Найчастіше, варіантні відповідники створюють шляхом транскрипції, кальки, експлікації, тощо з тексту оригіналу [25, с. 8].

Розглянемо деякі способи перекладу за Карабаном В.:

1. Транскодування – спосіб перекладу, коли звукова та/або графічна форма слова вихідної мови передається засобами абетки мови перекладу, наприклад “feedback” (фідбек), “copying” (копінг).

Розрізняють чотири види транскодування:

а) транскрибування – коли літерами мови перекладу передається звукова форма слова вихідної мови, наприклад “psychoanalysis” (психоаналіз);

б) транслітерування – коли слово вихідної мови передається по літерах, наприклад “temperament” (темперамент);

в) змішане транскодування – переважне застосування транскрибування із елементами транслітерування, наприклад “behaviorism” (біхевіоризм);

г) адаптивне транскодування – коли форма слова в вихідній мові дещо адаптується до фонетичної та/або граматичної структури мови перекладу, наприклад “aggression” (агресія).

2. Калькування – це прийом перекладу нових слів (термінів), коли відповідником простого чи (частіше) складного слова вихідної мови в цільовій мові вибирається, як правило, перший за порядком відповідник у словнику, наприклад: “group dynamic” (групова динаміка), “crisis intervention” (кризове втручання).

3. Контекстуальна заміна – лексична перекладацька трансформація, внаслідок якої перекладним відповідником стає слово або словосполучення, що не є словниковим відповідником і що підібрано із врахуванням

контекстуального значення слова, яке перекладається, його контексту вживання та мовленнєвих норм і традицій мови перекладу, наприклад: “repressed memory” (затиснені спогади), “mindfulness” (усвідомленність).

4. Смысловий розвиток – зазвичай семантичне відношення наслідку, тобто причинно-наслідкове відношення, наприклад: “Techniques for emotional regulation can help individuals manage their responses to stress” (методи емоційної регуляції допомагають особам контролювати свої реакції на стрес).

5. Антонімічний переклад (формальна негативація) – коли форма слова або словосполучення замінюється на протилежну (позитивна – на негативну і навпаки), а зміст одиниці, що перекладається, залишається в основному подібним, наприклад: “Her emotional stability improved remarkably after the treatment” (її емоційна стабільність не погіршилась після лікування).

6. Описовий переклад – прийом перекладу нових лексичних елементів вихідної мови, коли слово, словосполучення, термін чи фразеологізм замінюється в мові перекладу словосполученням (або більшим за кількістю компонентів словосполученням), яке адекватно передає зміст цього слова або словосполучення (терміна), наприклад: “mindfulness” (стан уважності та свідомого спостереження за своїми думками, емоціями і тілесними відчуттями) [26, с. 282–297].

Переклад термінів потребує глибокого розуміння терміносистеми, правил перекладу та вимог до результату, включаючи правильне визначення термінів, їх лексичне значення і функцію в контексті.

Переклад наукових термінів представляє собою складний і багатогранний процес, який виходить за межі простого підбору відповідників у словнику. Наукова термінологія нерідко включає в себе поняття, що не мають точних аналогів в інших мовах, або ж їх значення варіюється в залежності від галузі знань. Це створює виклик для перекладача, який повинен зберегти не тільки семантичну точність, але й врахувати контекст, в якому цей термін

використовується. До того ж, терміни можуть мати різні асоціації в різних культурах, що додає додатковий рівень складності.

Також важливо враховувати, що наукова мова часто характеризується високою концентрацією спеціалізованих понять і структурною складністю, що може утруднити адекватний переклад. Перекладач має володіти не тільки досконалим знанням мовної пари, але й глибоким розумінням теми, щоб уникнути помилок, здатних спотворити зміст і значення оригінального тексту. Водночас, науковий переклад вимагає точності, яка не допускає вільного тлумачення термінів або спрощення складних понять, що ще більше ускладнює завдання перекладача.

Наприклад, Карабан В. зауважує, що граматичні трансформації у перекладі повинні бути нерозривно пов'язані з лексичним наповненням, адже саме це є ключем до досягнення адекватного перекладу між англійською та українською мовами. Оскільки ці мови суттєво різняться граматичними структурами (аналітичність англійської проти флективності української), перекладачам необхідно застосовувати різноманітні трансформації: пермутацію (зміна порядку слів), субституцію (заміна граматичних форм, частин мови або конструкцій), додавання (введення нових слів), вилучення (усунення певних елементів) та комбіновані трансформації (поєднання кількох типів змін). Такі методи сприяють адаптації тексту до норм мови перекладу, забезпечуючи точність змісту та природність викладу. Ці трансформації особливо важливі для подолання лексичних і граматичних труднощів у науково-технічних текстах, де часто зустрічаються складні синтаксичні конструкції та специфічна термінологія. Успішне застосування трансформацій дозволяє не лише уникнути мовних бар'єрів, а й забезпечити правильну передачу інформації, зберігаючи при цьому стиль та цільове значення тексту [27].

В свою чергу, Андрієвська В. засереджує увагу на тому, що укладання багатомовних словників психологічної термінології стикається зі специфічними

труднощами, пов'язаними з відсутністю єдиної системи понять у психології, швидкими змінами в науці та різноманітністю національних наукових традицій.

Одні й ті ж терміни можуть мати різні відтінки значень та еквіваленти в різних мовах, наприклад, запозичення терміна “mindfulness” через адаптивне транскодування в українській мові може включати використання терміна «усвідомленість» для точного відображення концепту, оскільки він зберігає значення практики зосередженості та безоціночного спостереження, відрізняючись від загальних термінів, таких як «увага», які не завжди передають всі аспекти психологічної практики. Це інколи ускладнює їх точний переклад.

Крім того, необхідно уникати архаїзмів у сучасних словниках і забезпечити інформацію про сферу застосування термінів. Приклади показують, що прямий переклад часто веде до неточностей, тому перекладачі повинні враховувати науковий узус і традиційне вживання термінів у різних мовах. Ці виклики особливо актуальні для українсько-чужомовних словників, орієнтованих на сучасну наукову комунікацію [28].

Варто розглянути питання вмотивованості термінів, що відіграють важливу роль під час перекладу з англійської мови на українську.

Відомо, що слово характеризується нерозривним зв'язком його зовнішньої і внутрішньої форми, тобто його звукової оболонки і образним способом вираження його значення. Внутрішня форма слова – це розумовий інтеріоризований образ, що потенційно абстрагує і відображає у вигляді апперцепційного уявлення один чи кілька істотних ознак денотата, викликаний і фіксований у пам'яті носія мови зумовленою морфемною структурою слова чи виразу. Тобто, внутрішня форма слова - це «образ, який ліг в основу найменування», це його семантична і структурна мотивація іншим словом (або основою), на базі яких воно виникло. Наприклад, яскраво виражено внутрішню форму таких слів, як мухомор, чорниця, підберезник, п'ятсот та ін. Завдяки збереженій в цих словах внутрішню форму нам стає зрозуміло, як відбувався

рух думки людини в момент називання і чому ці слова мають такий звуковий комплекс.

Вмотивованість слова – це збереження в його семантичній структурі зв'язку звучання зі значенням, тобто це своєрідне «обґрунтування» звукового вигляду слова, усвідомлювати носіями мови, наочний «образ» значення слова. Вмотивованість слова як би відповідає на питання, чому той чи інший предмет зовнішнього світу отримав таку назву.

Наведемо декілька прикладів:

1. “Self-awareness” (самосвідомість) – усвідомлення власної особистості чи індивідуальності [68]. Український термін мотивований тим, що він буквально означає «свідомість про себе», що повністю відповідає його значенню.

2. “Subconscious” (підсвідомість) – частина розуму, яка помічає та запам'ятовує інформацію, коли людина активно цього не намагається, і впливає на поведінку, навіть якщо людина цього не усвідомлює [69]. Термін мотивований, адже «під» вказує на розташування цих процесів «під» рівнем свідомості.

3. “Repression” (витіснення) – процес і ефект утримання певних думок і бажань від вашої свідомості, щоб захистити або захистити її [70]. Український термін мотивований, оскільки він буквально означає «витіснення» або «переміщення», що відображає процес перенесення небажаних спогадів на несвідомий рівень.

Практична значимість питання про вмотивованість полягає у з'ясуванні переваг та недоліків мотивованих термінів щодо розвитку національних терміносистем, з одного боку, та щодо особливостей їхнього перекладу, з іншого.

При формуванні фахової лексики називання найчастіше спирається на якісь певні аналогії, асоціації. Утворений таким чином (вмотивований) термін легше запам'ятовується, встановлюються асоціативні зв'язки з іншими

термінами, що слугує позитивним фактором під час перекладу таких одиниць [7, с. 43].

Внутрішня форма терміна наділена важливими функціями, які необхідно враховувати перекладачеві. Треба максимально використовувати функціональне навантаження внутрішньої форми терміна, уважно ставитися до фактора його вмотивованості, щоб обрати єдино вірний шлях його перекладу. Особливо важливим це є за умови відсутності в мові перекладу терміна-еквівалента і за необхідності створити новий термін [7, с. 45].

Використання метафор в психологічній практиці може полегшувати переклад термінів. Фурт Д. та Дмитрук Л. пояснюють це тим, що асоціативне мислення широко поширене в мові і призводить до утворення полісемії, метафор, метонімії та інших стилістичних тропів. Термінологія, створена за допомогою метафор, часто втрачає свою образність у нейтральному контексті, як це видно у випадках термінів як «шкілка сіянців» чи «плодушка». Метафора допомагає термінам бути більш мотивованими, підкреслюючи специфічні особливості денотата або його зв'язок з іншими поняттями, наприклад, через вирази на кшталт «мертві посіви» або «одноплечий кордон». Ця образність не тільки робить терміни більш зрозумілими, особливо для нефахівців, але й спрощує їх переклад, забезпечуючи більшу зрозумілість та відповідність у різних мовах [7, с. 44].

Використання евфемізмів у психологічній термінології може як полегшувати, так і ускладнювати переклад з англійської на українську мову. З одного боку, евфемізми допомагають уникнути негативних конотацій і роблять терміни менш стигматизуючими, що полегшує адаптацію термінів до культурних норм, наприклад, “she is receiving therapy for her anxiety” (вона проходить терапію з приводу тривожності). “Receiving therapy” є нейтральним евфемізмом для лікування психічних розладів. Переклад "проходить терапію" робить цей процес менш стигматизованим і більш прийнятним.

З іншого боку, евфемізми можуть бути менш конкретними і створювати неоднозначності, що ускладнює точний переклад і розуміння терміна, наприклад, “she is experiencing emotional difficulties” (вона переживає емоційні труднощі). “Emotional difficulties” є евфемізмом для терміна, такого як «емоційний розлад» або «депресія». Переклад «емоційні труднощі» може не передати всього спектру проблеми і звучати менш конкретно, що ускладнює точне розуміння ситуації.

Тому важливо уважно підходити до вибору перекладних відповідників, щоб зберегти як культурну чутливість, так і точність.

Переклад психологічних термінів може бути ускладнений при роботі із синонімами та антонімами через різні аспекти, такі як культурні відмінності, специфіка термінології та нюанси значень. Ось кілька ключових складнощів:

1. Різні відтінки значень. Синоніми можуть мати різні відтінки значень або застосовуватися в різних контекстах. Наприклад, англійські терміни “depression” і “melancholia” обидва перекладаються як «депресія», але “melancholia” може мати більш специфічні історичні чи літературні конотації, що ускладнює точний переклад.

2. Культурні контексти. Термінологія може бути чутливою до культурних контекстів. Наприклад, терміни, що стосуються психічних розладів, можуть мати різні соціальні та культурні асоціації в різних мовах. Англійський термін “neurosis” може перекладатися як «невроз» в українській, але може мати інші конотації чи сприйняття залежно від культурного контексту.

3. Антоніми та контекст. Переклад антонімів може бути складним, якщо в одній мові є чітко визначене терміни для однієї концепції, а в іншій — для протилежної. Наприклад, англійські терміни “anxiety” (тривога) і “calmness” (спокій) мають точні відповідники в українській мові, але їх застосування та значення можуть варіюватися в залежності від контексту.

4. Термінологічні стандарти. В психології часто використовуються терміни, що мають специфічне значення в професійній сфері, і переклад цих

термінів може потребувати точності для збереження їх наукового значення. Наприклад, англійське слово “self-esteem” перекладається як «самооцінка», але різні контексти можуть вимагати уточнень у значеннях терміна.

5. Зміна терміна з часом. Термінологія в психології може змінюватися з часом, і старі терміни можуть мати нові значення або бути замінені новими. Наприклад, термін “hysteria” (істерія) у психології зазнав значних змін у своєму значенні та використанні, і переклад цього терміна може залежати від історичного контексту.

Важливо враховувати всі ці аспекти для забезпечення точності та адекватності перекладу психологічних термінів.

Карабан В. зазначає, що переклад термінів ускладнюється через омонімію – наявність слів, які мають однакову форму, але різні значення. Це особливо стосується науки і техніки, де часто використовують семантичне словотворення. Наприклад, у психології термін “deviant” може мати широке значення «аномальний, що характеризується відхиленням від норми», і вужче значення, яке вказує на «психічно хворого» або «особу з психічними розладами». Перекладаючи текст, необхідно правильно визначити контекст, щоб уникнути помилок, подібних до тієї, що може виникнути при перекладі терміна “deviant” в залежності від його застосування у загальному чи спеціалізованому контексті [26].

Переклад фразеологізмів – це особлива проблема, адже передати слово в слово зазвичай неможливо, через те, що вони являють собою єдиний образ, звідси – необхідність розгляду як єдине семантичне ціле; а заміна їх словами в прямому значенні може спричинити зникнення атмосфери звичних читачу образів.

Виділяють такі основні способи перекладу фразеологічних одиниць:

1. Фразеологічний еквівалент – це такі образні фразеологічні одиниці в різній мові, які повністю відповідають по змісту якому-небудь англійському фразеологізму, наприклад, “a bitter pill to swallow” (щось важке для прийняття)

та фразеологічний еквівалентом в українській мові служить фраза «гірка пігулка».

2. Фразеологічні аналоги. Кількість образних фразеологічних одиниць, які співпадають по змісту та образності в англійській та різних мовах, наприклад, “walking on air” (бути дуже щасливим) та фразеологічний еквівалентом в українській мові служить фраза «йти по хмарах».

3. Дослівний переклад (калькування) фразеологічних одиниць. Такий спосіб може бути застосований в тому випадку, якщо в результаті калькування отримаємо вираз, образність якого легко сприймається українським читачем та не створює враження непридатності загальноприйнятим нормам української мови, наприклад, “a cry for help” (прохання про допомогу) та фразеологічним еквівалентом в українській мові служить фраза «крик про допомогу».

4. Описовий переклад. Якщо англійський фразеологізм немає в рідній мові еквіваленту або аналогу, то перекладачеві необхідно відмовитися від передачі образності та використовувати описовий переклад – з поясненням змісту фразеологічної одиниці за допомогою вільного сполучення слів, наприклад, “to have a complex” (мати комплекс) та фразеологічним еквівалентом в українській мові служить фраза «мати психологічну проблему або недолік».

5. Контекстуальні зміни при перекладі полягають в тому, що перекладач намагається знайти таку українську фразеологічну одиницю, яка хоча і не відповідає позначенню англійському еквіваленту, але з достатньою точністю передає його зміст у даному конкретному контексті, наприклад, “to hit the nail on the head” (зробити точне зауваження або визначити проблему) та фразеологічним еквівалентом в українській мові служить фраза «влучити в точку» [29, с. 210].

Переклад термінів-аббревіатур докладно описали у своєму дослідженні Марусик Ю. та Бялик В. У текстах із психології такий переклад є особливо важким завданням для перекладача. По-перше, ще й дотепер не існує словників

термінів-аббревіатур сфери психології з їх перекладами. По-друге, неправильна передача подібних одиниць іншомовними засобами може призвести до викривлення змісту усього тексту та неправильного сприйняття важливої інформації, та, як наслідок, невірною діагностування, лікування тощо. Загалом виокремлюють такі основні способи передачі аббревіатур: способи передачі аббревіатур:

1. Транслітерація.
2. Запозичення в оригінальному вигляді.
3. Використання аббревіатури, що існує у мові перекладу.
4. Застосування повного терміна, що відповідає терміну, аббревіатура якого перекладається.
5. Застосування пояснення(коментаря) терміна-аббревіатури мови оригіналу, що здійснюється за допомогою мови перекладу.

Іноді вказані способи передачі термінів- аббревіатур можуть поєднуватися.

Ось декілька способів передачі англійських термінів-аббревіатур засобами української мови на прикладах: “The inventory used most frequently to make the psychological assessment of a personality called the NEO-PI-R was developed in the USA”. (Опитувальник, найбільш часто використовуваний для проведення психологічної діагностики особистості під назвою NEO-PI-R, був розроблений в США).

Наведений приклад і його переклад свідчать про те, що термін-аббревіатура “NEO-PI-R” передається в українському тексті в оригінальному вигляді.

“Subjective well-being (SWB) of a personality is defined as a person’s cognitive and affective appraisal of his or her life”. (Суб’єктивне благополуччя особистості визначається як когнітивна і афективна оцінка людиною свого життя.)

Абревіатура “SWB” передається в українському перекладі словосполученням суб’єктивне благополуччя, що відповідає англійському

термінологічному словосполученню “subjective well-being”. Подібний спосіб передачі абрєвіатури зумовлено тим фактом, що в українській мові немає абрєвіатури, що відповідає англomовному терміну-абрєвіатурі “SWB”. Використання останнього в українському реченні-перекладі буде не тільки незрозумілим, але й надлишковим, оскільки воно містить повне словосполучення, що відповідає вказаній абрєвіатурі англійської мови.

“Psychological knowledge in the West (sometimes called WASP, for Western academic scientific psychology) is often of little relevance to the majority world (a term used, for example, by G. Kagitcibasi, for obvious reasons, and in preference to the term ‘the Third World’)” (Психологічні знання на Заході, що іноді називаються Західна академічна наукова психологія, найчастіше не дуже важливі для світу більшості (термін, що використовує, наприклад, Г. Кагітсібасі, за очевидних причин віддаючи йому перевагу над терміном «країни Третього світу»).

Абрєвіатура “WASP”, що відповідає словосполученню “Western academic scientific psychology”, поданому в англomовному тексті поряд із абрєвіатурою, передається в перекладі еквівалентним українomовним словосполученням Західна академічна наукова психологія. Подібний спосіб передачі абрєвіатури пояснюється відсутністю відповідної абрєвіатури в українській мові, недоречністю використання оригінальної абрєвіатури “WASP” поряд зі словосполученням Західна академічна наукова психологія, що відповідає англomовному “Western academic scientific psychology” [14, с. 60–61].

Сутність вищевикладеного зводиться до того, що переклад наукових термінів є складним процесом, що вимагає не лише точності, але й врахування контексту та культурних нюансів.

3.2 Стратегії навчання перекладу текстів сучасного англомовного психологічного дискурсу

Психолог повинен вміти ефективно спілкуватися з клієнтами та іншими працівниками соціальної сфери. Його професіоналізм базується на високій компетентності та особистих якостях, що дозволяють успішно працювати в цій галузі. Знання англійської мови є обов'язковим для психолога, оскільки це дає доступ до більшої кількості інформації, дозволяє співпрацювати з колегами з інших країн, знаходити нових пацієнтів і працювати з ними дистанційно, а також допомагає опрацьовувати літературу та дослідження англійською.

Метою навчання перекладу є формування необхідних комунікативних компетенцій (лінгвістичних, соціолінгвістичних, прагматичних) для професійного та ситуативного спілкування усно й письмово, розвиток критичного мислення, вдосконалення володіння іноземною мовою та навичок роботи з фаховою інформацією з іноземних джерел. Таке навчання також спрямоване на розширення словникового запасу через завдання на синоніми, пояснення значень слів у контексті та роботу з ідіомами та інше [30, с. 53].

З появою когнітивного підходу в 1970-х роках спостерігається велика увага до стратегій навчання іноземних мов. Стратегії вивчення мови вперше були введені до наукової літератури у 1975 р. у дослідженні Рубін Дж. Науковець Рубін Дж. поділяє всі стратегії на 3 групи: навчальні, комунікативні та соціальні стратегії. Авторка Оксфорд Р. дає найбільш розгалужену класифікацію стратегій вивчення іноземної мови. Вона розрізняє 2 великі групи стратегій: прямі та непрямі. До прямих стратегій належать: стратегії запам'ятовування (створення ментальних зв'язків, застосування зображень та звуків, рефлексія навчання через дію), когнітивні (вправляння (практикування), стратегії прийому та передачі повідомлень, аналіз і обґрунтування створення структури для початку та завершення комунікації) та компенсаційні стратегії (інтелектуальне припущення та подолання мовного бар'єру в усній і письмовій

мові). Друга група стратегій включає в себе метакогнітивні, афективні та соціальні стратегії.

Запропонована класифікація стратегій Оксфорд Р. широко застосовується в численних наукових дослідженнях, оскільки пропонує детальний розподіл на категорії та підрозділи, що робить цю класифікацію корисною не тільки для викладачів, але і для студентів. На основі класифікації Оксфорд Р. було створено найвідомішу та найповнішу сучасну класифікацію стратегій опанування мовами, якою вважається «Каталог стратегій для вивчення мови» (SILL – Strategy Inventory for Language Learning) [31, с. 58].

Розглянемо основні методики навчання перекладу з англійської мови, які вивчали різні дослідники. Проаналізуємо їх підходи, теоретичні основи та практичне застосування для вдосконалення перекладацьких навичок.

Прохорова О. у своїй роботі пропонує когнітивно-комунікативний підхід до навчання перекладу, який полягає в одночасному дослідженні механізмів обробки, засвоєння та збереження іншомовної лексичної інформації. Цей підхід акцентує увагу на організації активної мовленнєвої діяльності студентів під час опанування лексики. Основною метою когнітивного підходу є створення в пам'яті студента пізнавального образу іншомовного слова, який обробляється через когнітивні системи та закріплюється у вигляді спеціальних асоціацій. Поступово цей образ стає стійкішим і довшим, завдяки чому студент може використовувати його у різних мовленнєвих ситуаціях. При цьому важливу роль відіграють такі чинники, як наявність позитивного мовного досвіду, мотивація, відчуття мови, комбінаційні здібності та творчий підхід. Успішне формування цих елементів приводить до так званого процесу «кристалізації» образів, що закріплюються в різних видах мовленнєвої діяльності. Важливим аспектом цього підходу є побудова системи зв'язків між словами, яка допомагає студентові легше опанувати іноземну мову. У результаті когнітивно-комунікативний підхід сприяє не лише зростанню лінгвістичної компетентності студентів, а й розвитку їхнього вміння самостійно шукати,

аналізувати та використовувати отриману інформацію для подальшої професійної діяльності, водночас підвищуючи мотивацію до навчання, адже цей підхід враховує їхні комунікативні та професійно-пізнавальні потреби [32].

Ключник Р. пропонує використання медійних матеріалів у процесі навчання англійської мови на основі таких принципів:

1. Принцип поєднання навчання з вихованням. Використовуючи матеріали ЗМІ в дидактичних цілях, необхідно зважати на необхідність виховання гармонійно розвиненої особистості здобувача

2. Принцип зв'язку навчання з життям. Аналізуючи ЗМІ та добираючи матеріали до занять, варто концентруватися на темах, які максимально сприяють засвоєнню релевантних для студентів знань, зокрема тих, що сприяють зростанню рівня їх професіоналізму

3. Принцип свідомого навчання. Суть полягає в набування досвіду самостійного здобуття знань, умінь і навичок для подальшого самостійного навчання.

4. Принцип творчої активності у навчанні. Студент має бути активним суб'єктом пізнання, не обмежуючись сприйняттям та механічним відтворенням отриманої інформації іноземною мовою.

5. Принцип наочності. Будь-яка людина краще запам'ятовує інформацію, коли сприймає її різними органами чуття (передусім зором та слухом).

6. Принцип науковості навчання. Студенти в процесі навчання оволодівають навчиками, які допомагають сформувати критичне мислення щодо правдивості / хибності поданої інформації.

7. Принцип систематичності. Оволодіння будь-якою наукою можливе лише за умови систематичної роботи як в аудиторії, так і поза нею.

8. Принцип міцності засвоєння знань. Враховуючи його неминучість, важливу інформацію слід навчитися утримувати в пам'яті протягом тривалого часу

9. Принцип доступності у навчанні. Варто використовувати лише ті мас-медіа, які є у відкритому доступі.

10. Принцип урахування індивідуальних особливостей тих, хто навчається. Слід зважати на психологічні особливості та особливості запам'ятовування (візуали, аудіали, кінестетики) [33, с. 202–208].

Засоби STEM-навчання на уроках англійської мови включають обладнання, ідеї та методи для реалізації дослідницької та конструктивної діяльності. STEM методика акцентує на практичних завданнях і проблемах, де учні вирішують питання через експерименти та помилки. Цей підхід сприяє проектній та дослідницькій діяльності, засвоєнню наукових знань і розвитку критичного мислення. Використання освітніх сайтів, віртуальних лабораторій та інтерактивних музеїв робить навчання сучасним і творчим, а також стимулює інтерес до STEM-напрямів. Інтернет-ресурси з інструментами для спільної роботи підтримують обмін досвідом серед учителів і розширюють можливості навчання [34, с. 204–207].

Якщо звичайне STEM навчання зосереджене на природничих науках і технічних навичках, то RAFT технологія пропонує конкретніший і ефективніший підхід. RAFT “Role, Audience, Format, Topic” (Роль, Аудиторія, Формат, Тема) допомагає учням розвивати свої навички письма, творчість та критичне мислення через створення письмових текстів з певними ролями, аудиторіями, форматами і темами. Це дозволяє учням виражати власні думки, відстоювати їх, а також ефективно співпрацювати і зрозуміти різні точки зору. Впровадження RAFT технології в STEM освіті може значно підвищити рівень міждисциплінарного підходу, активізувати творчість та розвиток критичного мислення у школярів.

При використанні даної технології творчість та критичне мислення у учнів формується й розвивається в результаті:

1. Вибору раціональних способів дій.
2. Обробки нової інформації.

3. Розв'язання певних питань.

4. Оцінки ситуації [35, с. 274–277].

RAFT технології можуть бути ефективними для навчання психологів англійській мові, поєднуючи професійні знання з мовною практикою. Відігрування різних ролей, таких як клінічного психолога або дослідника, або пацієнта з певними проблемами допоможе пристосуватися до майбутньої професії. Під час такої практики студенти можуть практикувати свої навички спілкування на англійській мові, знання специфічної термінології з їх галузі та мовних конструкцій. Також є різні формати, як-от наукові статті або звіти, і теми, що стосуються психології, та огляд нових терапевтичних методів, які є ще одним видом практики навичок англійської мови.

У своїй роботі Близнюк А. пропонує комп'ютерну презентацію як метод навчання англійської мови студентів-психологів. В роботі зауважується, що вміння створювати англійські презентації є дуже важливим для міжкультурної професійної комунікації і його потрібно спеціально навчати. Це вимагає як знання мови, так і предметного змісту презентації, вміння правильно відбирати, обробляти та подавати інформацію, адаптувати її до конкретної аудиторії, враховуючи її професійні особливості та можливі міжкультурні розбіжності в сприйнятті інформації.

Виділяються чотири основних цілі презентації (стосовно інших людей):

1. Повідомити інформацію (це означає надати іншим людям основну інформацію, як правило у формі когнітивних карт).

2. Розважити (це означає створити в інших людей позитивний досвід або перевести їх у позитивний стан).

3. Навчити (це означає пов'язати знання чи інформацію з релевантним референтним досвідом і поведінкою, які необхідні, щоб перевести знання чи інформацію у дію).

4. Створити мотивацію (це означає забезпечити контекст або стимул, які б надавали таку суть знанням, досвіду чи поведінці, щоб люди захотіли діяти).

Усі презентації можна поділити на п'ять груп:

1. Презентація зі сценарієм (передбачає показ слайдів із анімаційними об'єктами, відеоматеріалом та звуковим супроводженням, спецефектами).

2. Інтерактивна презентація (інтерактивні презентації побудовані на діалозі між людиною і комп'ютером. Усі слайди інтерактивної презентації керуються людиною натисканням клавіш або наведенням курсору на потрібний об'єкт на екрані).

3. Лінійна презентація (матеріал розташовано таким чином: початок – продовження – завершення. Використовується, коли важливо послідовно викласти основний матеріал).

4. Неперервна презентація (ролики, що представляють завершений інформаційний продукт).

5. Навчальна презентація (дозволяє у наглядній формі представити навчальний матеріал. Використовується для допомоги викладачу).

Кожна презентація має основні складові: зміст, структуру, спосіб подачі, мовні засоби [36, с. 47–51].

Висновки до розділу 3

Таким чином, ефективне навчання перекладу вимагає використання комплексних методів, які враховують не лише мовні аспекти, а й специфіку психологічної термінології. Важливою є міждисциплінарна підготовка, що поєднує лінгвістичні та психологічні знання, а також розвиток навичок адаптації текстів до культурних контекстів. Такий підхід дозволяє забезпечити високу якість перекладу та точне передавання професійних смислів англomовного дискурсу.

Переклад термінів і термінологічних сполучень є складним процесом, що вимагає дотримання правил і вимог стандартизованої термінології для забезпечення якісного наукового та технічного перекладу. Також, переклад

термінів вимагає не тільки знання терміносистеми, але й розуміння принципів перекладу та відповідності результату вимогам, включаючи правильний вибір значення терміна, його семантику та роль у контексті. Якісний переклад наукових термінів – це складний процес, який потребує точності, врахування контексту та культурних особливостей, а для ефективного навчання необхідно використовувати комплексний підхід, що охоплює як лінгвістичні, так і психологічні знання для адаптації текстів. Ми розглянули кілька методів перекладу: транскодування, калькування, контекстуальну заміну, смисловий розвиток, антонімічний та описовий переклад. Ці методи перекладу набули статусу загальноприйнятих і широко застосовуються в перекладацькій практиці. Метою навчання перекладу є формування комунікативних компетенцій та розширення словникового запасу, використовуючи когнітивно-комунікативний підхід і медійні матеріали, а STEM-методи й технологія RAFT сприяють розвитку творчості, критичного мислення і письма через конкретні ролі, аудиторії, формати та теми.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Результати цього дослідження дозволяють зробити такі висновки:

1. З розвитком науково-технічного прогресу та складнішою структурою суспільного життя роль людського фактора стає дедалі вагомішою, що підвищує потребу в самопізнанні й самовдосконаленні, особливо для суспільств у перехідні періоди. Психологія як наука, що досліджує закономірності функціонування психіки, займає важливе місце серед наук, вивчаючи механізми відображення реальності через мислення, почуття й сприйняття. До кінця XIX століття філософи розглядали питання про розум, однак Вундт В. і Джеймс В. заснували психологію як окрему наукову дисципліну. Сучасна психологія, розвиваючись під впливом різних шкіл думки, таких як структуралізм, функціоналізм, психоаналіз, гештальтпсихологія, біхевіоризм, гуманізм і когнітивна революція, сьогодні охоплює всі ці напрямки.

2. Психологія досліджує широкий спектр явищ, включаючи психологічні факти, закономірності й зв'язки між індивідами та їхнім соціальним і природним середовищем. Використовуючи різні методології, вона прагне розкрити основні принципи, які керують поведінкою та мисленням. Важливим аспектом психології є її термінологічна система, яка структурується за допомогою різних мовних засобів, зокрема іменників, дієслів і прикметників, що утворюються шляхом афіксації, складання основ і аббревіатур. Запозичення з латини, грецької та французької мов є поширеним явищем в англійській психологічній термінології.

3. У фаховій мові психологів значну роль відіграють як офіційні терміни, так і професіоналізми – неофіційні замітники термінів, які частіше вживаються в усному спілкуванні професійних груп. Професійні жаргонізми створюють більш лаконічні й образні вирази з нейтральними відповідниками. Аббревіатури економлять мовні ресурси, спрощуючи як вимову, так і написання,

що особливо важливо в професійному контексті. Метафори та евфемізми, які широко використовуються в психології, сприяють більш глибокому розумінню складних психічних процесів, а синонімія й омоніми допомагають або ускладнюють комунікацію через багатозначність термінів. Антонімія, навпаки, дозволяє розкривати глибину мислення через протиставлення понять, відображаючи сприйняття реальності.

4. Переклад англomовної психологічної термінології є складним процесом, що вимагає дотримання правил стандартизації та врахування лінгвокультурного контексту. Для досягнення якісного наукового перекладу необхідно використовувати такі методи, як транскодування, калькування, контекстуальна заміна, антонімічний і описовий переклад. Ці методи є не лише загальноприйнятими, але й релевантними для застосування у процесі перекладу текстів англomовного психологічного дискурсу. Переклад наукових термінів є багатогранним процесом, який вимагає більше, ніж просто підбір відповідників із словника, оскільки він стикається з численними труднощами. Використання специфічних методів і технологій перекладу є необхідним для якісної підготовки фахівців у психологічній сфері.

Я, *Чернобровченко Сергій Сергійович*, своїм підписом засвідчую, що моя кваліфікаційна робота *«Англомовний психологічний дискурс: поліпарадигмальний лінгвістичний вимір та інноваційні перекладацькі технології»* виконана з додержанням усіх вимог до наукової етики та поваги до інтелектуальних надбань, самостійно та індивідуально. Під час написання роботи я додержувався принципів академічної доброчесності та несу відповідальність за порушення загальноприйнятих правил цитування.

Підпис

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Горностай П. П. та ін. Основи соціальної психології. Київ : Талком, 2018. 580 с.
2. Лазаренко В. І. та ін. Психологія. Дніпропетровськ : ДНУ, 2015. 95 с.
3. Ушакова І. М. Теоретико-методологічні проблеми психології : курс лекцій. Харків : НУЦЗУ, 2016. 191 с.
4. Ульянова Г. О. та ін. Термінознавство. Навчально-методичний посібник. Одеса : Національний Університет «Одеська юридична академія» : Університетська книга, 2024. 52 с.
5. Дяков А. С., Кияк Т. Р., Куделько З. Б. Основи термінотворення: Семантичні та соціолінгвістичні аспекти. Київ : Видавничий дім «КМ Academia», 2000. 218 с.
6. Вакуленко М. О. Українська термінологія: комплексний лінгвістичний аналіз : монографія. Івано-Франківськ : Фоліант, 2015. 361 с.
7. Фурт Д. В., Дмитрук Л. А. Термінологія. Кривий Ріг : Національний університет економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського, 2020. 172 с.
8. Мазуріна Ю., Павленко Н., Степова Ю. Лінгвістична термінологія як особлива терміносистема. URL: dspace.pdpu.edu.ua/jspui/handle/123456789/16826 (дата звернення: 09. 08.2024).
9. Кияк Т. Вузькогалузеві терміни як основа формування та квазіреферування фахових текстів. Науковий збірник праць : Вісник «Львівська політехніка Львів, № 620, 2008. с. 3–5. URL: <https://vlp.com.ua/node/1109> (дата звернення: 09. 08.2024).
10. Мацько Л. І., Кравець Л. В. Культура української фахової мови : навчальний посібник. Київ : Видавничий центр «Академія», 2007. 360 с.
11. Гарлицька Т. С. Соціолінгвістичні особливості професійних жаргонізмів. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2019, № 37. С. 20–24. URL:

<https://elibrary.kdpu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/3922> (дата звернення: 09. 08.2024).

12. Глазова О. П. Жаргон і сленг: як ставитись до них словеснику? Київський університет імені Бориса Грінченка, 2013. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/2651/1/O_Glazova_MD_9_IPPO.pdf (дата звернення: 09. 08.2024).

13. Шульжук Н. В. Сленг як нелітературний пласт сучасної української лексики. Наукові записки Національного університету «Острозька академія», 2011. Вип. 21. с. 102–112. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2011_21_14 (дата звернення: 18. 09.2024).

14. Марусик Ю. М., Бялик В. Д. Способи перекладу англomовних термінів-абревіатур у сфері психології. *Міжнародного гуманітарного університету*. 2019. № 39, Том 2. С. 59–62. URL: <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2019.39.2.15> (дата звернення: 18. 09.2024).

15. Бородулькіна Т. О. Метафора в процесі професійної підготовки майбутніх психологів. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2012. Вип. 37. С. 81–85. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_012_2012_37_22 (дата звернення: 18. 09.2024).

16. Leonenko M., Lysenkova I. Theoretical bases of using metaphor as a means of psychological influence on personality. *Вісник Львівського університету*. 2023. Випуск 15. С. 67–74. URL: <https://doi.org/10.30970/PS.2023.15.9> (дата звернення: 18. 09.2024).

17. Мосієвич Л. В. Явище евфемізмів в англomовній психологічній термінології. URL: http://philologyjournal.lviv.ua/archives/3_2018/38.pdf (дата звернення: 18. 09.2024).

18. Вакуленко М. О. Українська термінологія: комплексний лінгвістичний аналіз: монографія. Івано-Франківськ : Фоліант, 2015. 361 с.

19. Мартиняк О. Явище синонімії у термінологічній лексиці. URL: https://vlp.com.ua/files/19_37.pdf (дата звернення: 18. 09.2024).

20. Веклинець Л. М. Дублетність у системі сучасної української психологічної термінології. URL: <http://dspace.nbuiv.gov.ua/handle/123456789/75092> (дата звернення: 10. 10.2024).
21. Біян Н. Р. Антонімічні терміни галузі туризму в англійській мові. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2013_36_4 (дата звернення: 10. 10.2024).
22. Сухова А., Степанішина І. Міжгалузева та внутрішньогалузева амонімія науково-технічних термінів та труднощі їх перекладу. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/23319> (дата звернення: 16. 10.2024).
23. Грозьян Н. Ф. Аксиологічні аспекти фразеологічної мікросистеми «поведінка людини»: психосемантичний підхід до дослідження, 2004. с. 225–228. URL: <http://dspace.nbuiv.gov.ua/handle/123456789/74081> (дата звернення: 16. 10.2024).
24. Бідненко Н. П. English terminology. Scientific and technical translation - Термінологія англійської мови та науково-технічний переклад. Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2020. 240 с.
25. Бережна М. В., Лозовська К. О. Етапи перекладу термінів та професіоналізмів (на матеріалі текстів металургійної тематики). URL: <https://doi.org/10.31812/123456789/3988> (дата звернення: 16. 10.2024).
26. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця : Нова книга, 2004. 576 с.
27. Карабан В. І. Посібник-довідник з перекладу англійської наукової і технічної літератури на українську мову. Флоренція : Страсбург : Гранада : Київ : Tempus, 1997. 317 с.
28. Андрієвська В. Проблеми порівняльного аналізу сучасних систем психологічної термінології. *Вісник Державного університету «Львівська політехніка»*. 2000. № 402. С. 341–343. URL:

<https://ena.lpnu.ua/handle/ntb/54585> (дата звернення: 16. 10.2024).

29. Дуброва А. С., В. М. Трофімчук В. М. Дослідження особливостей перекладу англійських фразеологізмів. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2014. Вип. 2. С. 209–212. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VZhDU_2014_2_43 (дата звернення: 16. 10.2024).

30. Требик О. С. Професійна підготовка фахівця соціономічного профілю: іноземна мова для психологів. Науковий збірник праць : *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. № 1. Видавничий дім «Гельветика», 2023. с. 51–58.

31. Конотоп О. Класифікація стратегій вивчення іноземних мов у англомовних педагогічних дослідженнях. URL: <http://erpub.chnpu.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/6326/1/> (дата звернення: 16. 10. 2024).

32. Прохорова О. В. Когнітивно-комунікативний підхід до навчання англомовної лексики студентів психологічних спеціальностей. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2022. Вип. 81. С. 242–246. URL: <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2022.81.45> (дата звернення: 16. 10. 2024).

33. Ключник Р. М. Використання медійних матеріалів у процесі навчання англійської мови: інтерпретація загальнодидактичних принципів. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля*. 2020. № 2 (20). С. 302–208. URL: <https://ir.duan.edu.ua/server/api/core/bitstreams/8b0494e7-d80c-423b-843a-955db91591e4/content> (дата звернення: 16. 10.2024).

34. Казьмірук М. Л. STEM та STEM-освіта: сучасні тенденції та перспективи при вивченні іноземної мови. Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2021. С. 204–207.

35. Крамар С. П. RAFT-технологія – сучасна технологія STEM-освіти. Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2021. С. 274–277.

36. Близнюк А. О. Комп'ютерна презентація як метод навчання англомовного письма студентів-психологів. URL:

http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vldubzh_2011_5%282%29_10 (дата звернення: 16. 10.2024).

37. English Language Central: Ідіоми (фразеологізми) у англійській мові. URL: <https://www.elc.in.ua/idiomi-frazeologizmi-u-anglijskij-movi> (дата звернення: 16. 10.2024).

38. Говоримо про почуття оригінально: 30 англійських ідіом, які описують різні емоції URL: <https://cambridge.ua/uk/blog/30-idiom-na-anglijskom-dlya-opysanyya-emoczyj-y-chuvstv/> (дата звернення: 16. 10.2024).

39. Загальнонаукова та вузько галузева термінологія. Професіоналізми та номенклатурні назви. URL: <https://sbc.ptngu.com/22L11.html#:~:text=Суттєва%20різниця%20між%20термінами%20і,професія%20рід%20занять%20не%20має> (дата звернення: 16. 10.2024).

40. Rose. M. Spielman Psychology. OpenStax College. Rice University, 2014. 757 PP.

41. Jovbo‘riyeva S. Analysis of forming psychological terms in English, 2024. PP. 180–184. URL: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4SI3Y2024N27> (дата звернення: 16. 10.2024).

42. Kasia Z. Gallo Understanding professional jargons. *Psychologia wychowawcza*. 2016. №10. PP. 157–163. URL: <https://e-psychologiawychowawcza.pl/api/files/view/444042.pdf> (дата звернення: 11. 10.2024).

43. Bobchynets L. I. Metaphors in Psychological Terminology in English and Spanish. *International scientific and practical conference*. 2021. PP. 178–181. URL: https://www.researchgate.net/publication/352141160_Metaphors_in_psychological_terminology_in_English_and_Spanish (дата звернення: 11. 10.2024).

44. Narmina Fataliyeva Arif Social and Cognitive Implications of Using Euphemisms in English. *International Journal of English Linguistics*. 2015. Vol.5, No.6. PP. 151–156. URL:

https://www.researchgate.net/publication/285627889_Social_and_Cognitive_Implications_of_Using_Euphemisms_in_English (дата звернення: 11. 10.2024).

45. Oripova Kamola Erkinjon qizi, Masodikova Zulfiya The roles of antonyms in English texts. “*Academicia*” *Journal*. 2020. № 3. PP. 5–9. URL: <https://doi.org/10.17605/OSF.IO/FEC74> (дата звернення: 11. 10.2024).

46. Chunming G., Qianzhen Z. A linguistic Study of Antonymy in English Texts. *Journal of Language Teaching and Research*. 2014. Vol. 5, No. 1. PP. 234–238. URL: <https://www.academypublication.com/issues/past/jltr/vol05/01/29.pdf> (дата звернення: 11. 10.2024).

47. Clinical Psychotherapy and Analysis: Metaphor in Psychotherapy. URL: <http://www.psychoanalysis.center/analyst/metaphor-in-psychotherapy> (дата звернення: 11. 10.2024).

48. Difference Between Jargon and Slang. URL: <https://pediaa.com/difference-between-jargon-and-slang/> (дата звернення: 11. 10.2024).

49. Mind Remake Project: 37 Powerful Therapy Metaphors. URL: <https://mindremakeproject.org/2020/09/25/powerful-therapy-metaphors/> (дата звернення: 11. 10.2024).

50. Defense Mechanisms, SimplyPsychology. URL: <https://www.simplypsychology.org/defense-mechanisms.html> (дата звернення: 11. 10.2024).

51. Positive Reinforcement – Definition, Types and Examples, Study. URL: <https://study.com/academy/lesson/positive-reinforcement-definition-examples-quiz.html> (дата звернення: 11. 10.2024).

52. Neuroplasticity. Кембріджський Словник. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/neuroplasticity> (дата звернення: 11. 10.2024).

53. Creep. Кембріджський Словник. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/creep>

54. Mental. Кембріджський Словник. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/mental> (дата звернення: 11. 10.2024).

55. Nuts. Кембріджський Словник. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/nuts> (дата звернення: 11. 10.2024).

56. Addiction. Кембріджський Словник. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/addiction> (дата звернення: 11. 10.2024).

57. Drug Addiction. Mayo Clinic. URL: <https://www.mayoclinic.org/diseases-conditions/drug-addiction/symptoms-causes/syc-20365112> (дата звернення: 11. 10.2024).

58. National Institute on Alcohol Abuse and Alcoholism. URL: <https://www.niaaa.nih.gov/publications/cycle-alcohol-addiction> (дата звернення: 11. 10.2024).

59. Computer Addiction. ScienceDirect. URL: <https://www.sciencedirect.com/topics/neuroscience/computer-addiction> (дата звернення: 11. 10.2024).

60. What is Gambling Disorder. Psychiatry. URL: <https://www.psychiatry.org/patients-families/gambling-disorder/what-is-gambling-disorder> (дата звернення: 11. 10.2024).

61. PTSD. Psychiatry. URL: <https://www.psychiatry.org/patients-families/ptsd>

62. Psychometry. Словник Collins. URL: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/psychometry> (дата звернення: 11. 10.2024).

63. Synergy. Кембріджський Словник. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/synergy> (дата звернення: 11. 10.2024).

64. Empathy. Словник Collins. URL: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/empathy> (дата звернення: 11. 10.2024).
65. Hypothesis, Словник Collins. URL: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/hypothesis> (дата звернення: 11. 10.2024).
66. Relapse. Словник Collins. URL: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/relapse> (дата звернення: 11. 10.2024).
67. Sabotage. Кембріджський Словник. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/sabotage> (дата звернення: 11. 10.2024).
68. Self-Awareness. Словник Merriam Webster. URL: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/self-awareness> (дата звернення: 11. 10.2024).
69. Subconscious. Кембріджський Словник. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/subconscious> (дата звернення: 11. 10.2024).
70. Repression, Кембріджський Словник : веб-сайт URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/repression> (дата звернення: 11. 10.2024).

PE3IOME (SUMMARY)

The paper is about English-language psychological discourse, linguistic dimensions, and innovative translation technologies. By examining the interaction between language, psychology, and modern translation techniques, this study seeks to explore how emerging technologies can aid in translating complex psychological terminology with accuracy and cultural sensitivity.

The relevance of this study is underscored by the growing academic and professional interest in the linguistic analysis of specialized terminology, particularly within the field of psychology. As the discipline evolves, so does the terminology that underpins it, reflecting the advances in psychological theories, methodologies, and cultural contexts. This has led to an increasing focus on the formation, functioning, and systematization of terminology, as well as the challenges posed by translating these complex concepts across languages and cultures. The need for a detailed understanding of the structural and semantic features of English-language psychological terminology is becoming more pressing, especially in light of the vast number of popular science publications that cater to a wide, non-specialist audience. Accurate translation of these materials is essential, as they bridge the gap between academic experts and the public. However, a significant challenge arises in the fact that many English terms lack direct Ukrainian equivalents, compelling translators to either create new terms or adapt existing ones through a range of translation strategies. In such cases, understanding and mastering specialized psychological terminology is crucial. The ability to navigate the intricacies of professional jargon, technical terms, and culturally specific expressions allows translators to maintain the precision of the original text while ensuring that the target audience fully grasps the intended meaning. This is especially important when working with texts that require clarity and accessibility, such as textbooks, articles, and other educational resources aimed at a broader public. Translation transformations, which involve adapting the form and meaning of terms to fit the target language while retaining their original

intent, play a critical role in this process. Through techniques such as substitution, expansion, or paraphrasing, translators can achieve accurate representations of complex psychological concepts in the target language. This makes the translation of terms not just a linguistic task but a fundamental component of the overall translation process, where accuracy, coherence, and cultural sensitivity must all be balanced.

The study goes over psychological terminology and its translation to determine how vital it is for ensuring that scientific and technical texts can be effectively communicated across languages. As the field of psychology continues to grow and evolve, the demand for skilled translators who understand both the terminology and the broader context in which it functions will only increase. By focusing on the systematic and thoughtful translation of terms, we can ensure that the rich complexities of psychological discourse are preserved and accurately conveyed, fostering greater understanding and collaboration across linguistic and cultural boundaries.

The purpose of this study is to analyze the linguistic characteristics and translation challenges specific to English-language psychological discourse, with an emphasis on its complex and multidimensional nature. This exploration incorporates the polyparadigmatic approach to philological research, which allows for a deeper understanding of the intricate interplay between linguistic, cognitive, and cultural factors that shape psychological terminology and communication. Special attention is given to the semantic nuances, syntactic peculiarities, and stylistic devices that define this type of discourse, as well as the translator's role in preserving both the informational content and the emotional tone of the original text. By addressing the inherent difficulties posed by specialized lexicon, idiomatic expressions, and culturally bound concepts, this work aims to contribute to the theoretical and practical frameworks for effective translation in the psychological domain. The study highlights the importance of interdisciplinary strategies, integrating insights from linguistics, psychology, and translation studies, to achieve a comprehensive understanding of the challenges and solutions associated with this field.

The object of this study is the specialized field of English-language psychological terminology, encompassing its linguistic, cognitive, and cultural dimensions. This terminology represents a dynamic and evolving subset of language that reflects the conceptual frameworks and methodological approaches within the discipline of psychology. The study aims to explore its structure, semantic features, and contextual variability, focusing on the mechanisms through which psychological concepts are verbalized, standardized, and adapted across different linguistic and cultural contexts. By examining the interrelations between psychological terms, their etymology, and their usage in both academic and practical settings, this research seeks to uncover patterns of meaning-making and professional communication. Furthermore, attention is directed toward the challenges posed by the inherent complexity, abstraction, and interdisciplinarity of psychological terminology, particularly when analyzed within a cross-cultural and multilingual framework. The findings aim to enhance our understanding of how psychological knowledge is encoded and transmitted through language, contributing to both linguistic theory and practical applications in translation, education, and international collaboration.

The study employed linguistic observation and comparison to systematically analyze language patterns in psychological discourse, focusing on similarities and differences in the use of terminology across varied contexts. Lexical-semantic analysis was used to delve into the meanings and relationships between terms, emphasizing their categorization and evolution within psychological language. Additionally, the continuous sampling method provided a comprehensive dataset by extracting examples from diverse sources, such as research papers, books, and websites, etc. These methods collectively ensured a thorough examination of English-language psychological terminology, highlighting its intricacies and practical implications.

The paper explores the distinction between professional jargon, terms, and nomenclature, highlighting their roles in professional communication. Professional jargon, characterized by emotional and expressive coloring, arises within specific

professional circles and adapts well to oral speech. In contrast, terms are defined by their function as precise names for concepts, indispensable in scientific and technical contexts. Nomenclature, acting as an intermediate category, includes labels for objects like equipment or products, with a focus on single-instance designations rather than broader conceptual frameworks.

This study also delves into the role of psychological terminology and abbreviations within the discipline, highlighting the distinction between terms that define complex scientific concepts and nomenclatural names, which serve as arbitrary labels assigned by experts. Psychological terms, such as "cognition," "behavioral conditioning," and "neuroplasticity," are essential for articulating and conveying intricate theoretical constructs, offering a precise language for complex phenomena. These terms encapsulate specific meanings within scientific contexts and help to communicate nuanced psychological principles. In contrast, nomenclatural names, are functional labels that designate tools or processes but do not carry inherent conceptual depth. Furthermore, the use of abbreviations allows for efficient communication within the field, though it also introduces potential challenges in cross-cultural understanding and clarity. These elements underscore the importance of clear, accurate translation and the role of language in bridging complex psychological ideas across both linguistic and cultural boundaries.

The discussion extends to abbreviations and acronyms, which economize language by shortening multi-component terms while retaining their original meanings. The process and importance of translating abbreviations, particularly in psychology, are emphasized, noting potential consequences for misinterpretation. Methods for translating abbreviations include transliteration, borrowing, explanation, or substitution with equivalents.

Additionally, the linguistic structure of scientific terms in psychology is analyzed, focusing on their formation through processes such as affixation, borrowing, and combinations. Affixation allows for the creation of new terms by adding prefixes or suffixes, reflecting the evolving nature of psychological language.

Borrowing, where terms are taken from other languages, is common in fields like psychology due to the international nature of research and academic exchange. Combinations, or compound terms, reflect how complex concepts in psychology are articulated by joining simpler units. These linguistic processes not only enrich the vocabulary of psychology but also mirror the dynamic development of the discipline. Accurate terminology is crucial for ensuring effective communication within the field, as it helps maintain the clarity and precision necessary for both research and clinical applications. By analyzing these structures, this study emphasizes the importance of precise language in psychology, which helps to prevent misunderstandings or misrepresentations of complex psychological concepts across different contexts and languages.

This paper explores multiple different stylistic devices, such as: metaphors in psychology, and deems them invaluable for simplifying and illustrating complex mental processes, offering deeper insights and facilitating therapeutic communication. They help individuals and therapists reinterpret issues from new perspectives, enhancing both understanding and problem-solving. Euphemisms play a crucial role in addressing sensitive topics with delicacy, minimizing stigmatization and promoting respectful dialogue. They ensure tactful communication in both therapy and broader social interactions. Synonymy in psychological terminology enriches expression by providing multiple ways to articulate concepts, though it can complicate standardization and terminology development. Despite this, it enhances clarity and reduces redundancy in scientific discourse. Antonymy highlights the cognitive tendency to organize information through opposites, contributing to a nuanced understanding of mental processes. It is particularly significant in psycholinguistics, where oppositional constructs help structure thought and language. Homonyms, however, pose challenges due to their potential for ambiguity, which can lead to misunderstandings in research, assessment, and therapy. Careful contextual analysis is necessary to mitigate this issue. Phraseologisms capture complex mental states and cultural nuances, improving communication between psychologists and

clients by fostering empathy and shared understanding. These elements collectively strengthen psychological discourse, linking language and thought to enhance both theory and practice.

The paper analyzes effective means of translation training, which requires a multifaceted approach that considers not only linguistic nuances but also the unique characteristics of psychological terminology. Interdisciplinary training that integrates linguistic expertise with psychological knowledge is crucial. Such training develops the ability to adapt texts to diverse cultural contexts, ensuring accurate and high-quality translations of professional discourse in English.

The translation of terms and terminological combinations involves adhering to the standards of established terminology, ensuring precision in scientific and technical contexts. Translators must not only understand the terminological framework but also apply appropriate principles of translation, choosing meanings that align with the term's semantics and its contextual role.

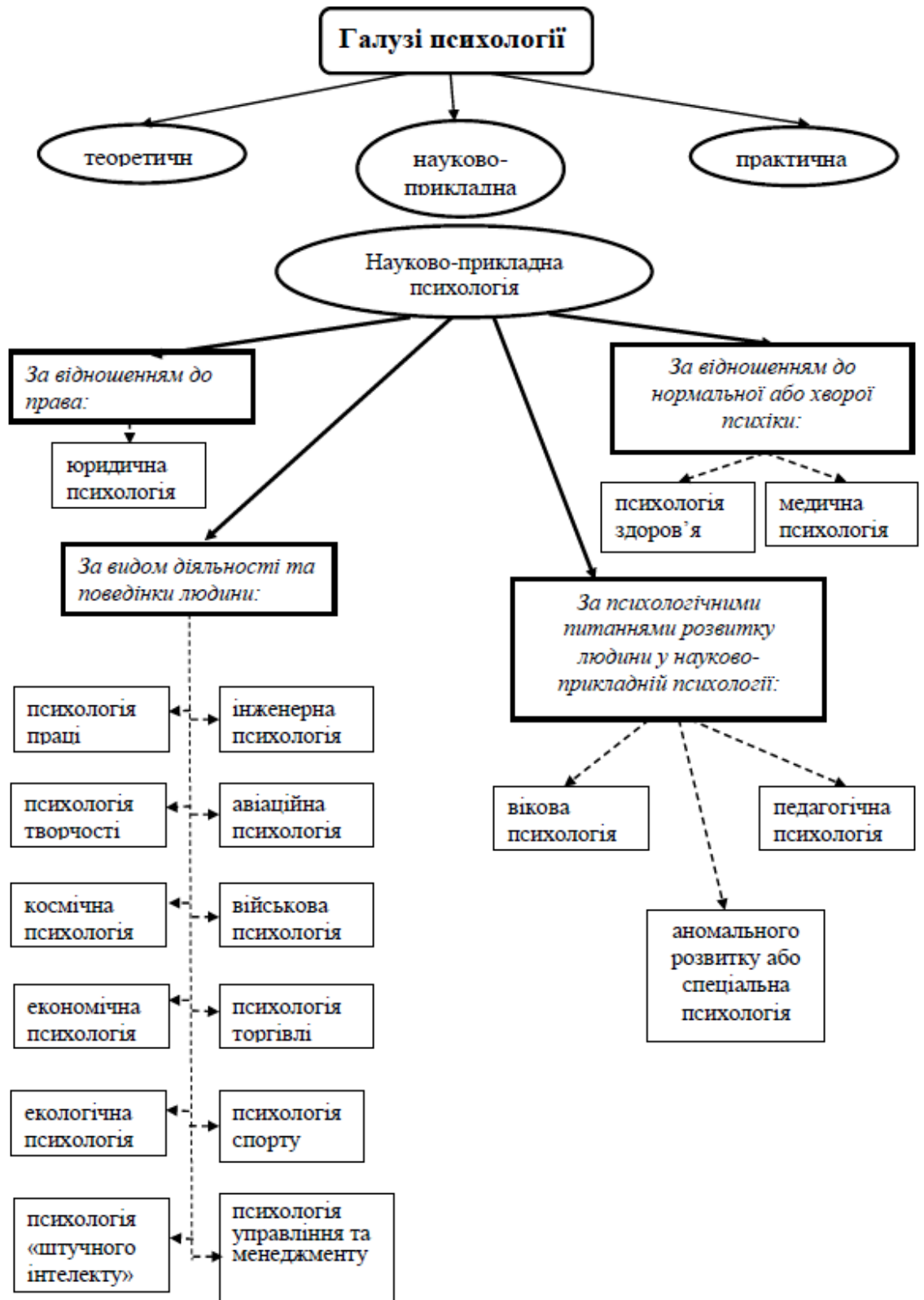
Achieving high-quality translation demands attention to detail, contextual awareness, and cultural sensitivity. Comprehensive training methods should include linguistic and psychological components to support text adaptation. Commonly employed translation techniques such as transcoding, tracing, contextual substitution, semantic development, antonymic translation, and descriptive translation are essential tools in practice.

The paper researches teaching methods, where the focus should be on building communicative competence and expanding vocabulary. A cognitive-communicative approach, supplemented with media resources, enhances learning outcomes. Furthermore, STEM (Science, Technology, Engineering and Mathematics) methodologies and RAFT (Role, Audience, Format, Topic) technology foster creativity, critical thinking, and effective writing by engaging learners in diverse perspectives and formats.

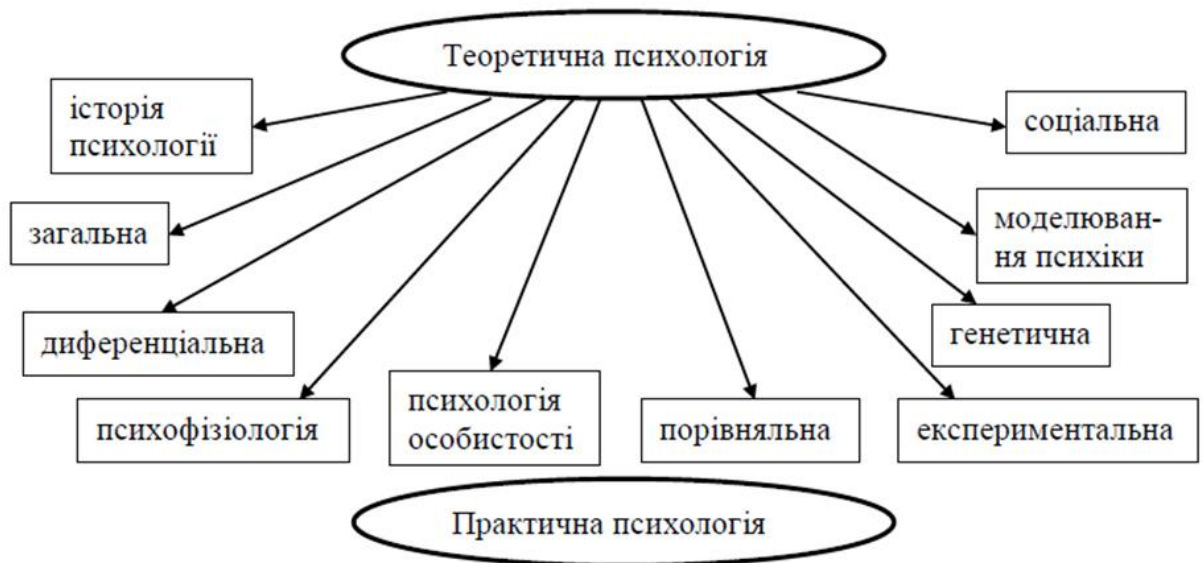
Keywords: psychology, terminology, translation, linguistics, technology, discourse, innovation, theory, methodology.

ДОДАТКИ

Додаток А

Додаток Б

Практична психологія функціонує і розвивається як система спеціальних психологічних служб, спрямованих на надання безпосередньої допомоги людям у вирішенні їхніх психологічних проблем. Головна мета практичної психології – створити сприятливі соціальні та психологічні умови для діяльності людини в усіх сферах життя – від сімейних стосунків до управління державою, надати дієву допомогу у розвитку та захисті її психічного здоров'я. Основними функціями практичної психології є аналіз і прогнозування поведінки й діяльності людини, активний соціальний та психологічний вплив, консультативно-методична, просвітницька, профілактична, реабілітаційна, дорадча та психогігієнічна функції тощо.